

అహల్యాసహస్రాక్షము

(వక్షరంగముల నాటకము)

గ్రంథకర్త.

(శ్రీ పృథ్వీరంగరాజులు, ఆంధ్ర చరిత్రము కాలము మున్నగు

ప్రస్తావనలు చూచుట)

కల్లూరు యజమాన వెంకటరామయణరావు గారు బి. యే.

రాజమహేంద్రవరము.

అ. ద్వేపల్లి అక్షరాస్వామి నాయుడు గారి

సహకారముతో ప్రచురించుచున్నది.

1924

[కాపీరైటు రిజిస్టరు]

విజ్ఞప్తి.

విద్వద్గ్రంథములారా!

కథ పురాణప్రసిద్ధము కాని పురాణగాథకు నిండలియితివృత్తమునకు భేద మున్నది. సూపకలక్షణముల ననుసరించుటకు, కావ్యవృత్తి (Poetic truth) నుద్ధరించుటకు, పాత్రప్రవేశమునకు, సనుకూలముగ గల్పించుట కై కొన్ని మార్పులు చేయఁబడినవి. కాళిదాసునభిజ్ఞానశాకుంతలములోని శిల్పము లక్ష్యముగను, ప్రతాపరుద్రయము లక్షణగ్రంథముగను గైకొని నాయోపిసంతనటకును రచించితిని. కాని కవిత యొకరిసాముకాదుగదా? వారివారి “ కవిత్వము హిత్యపటుత్వసంపద”లు వారివారివే కాన సుహృదయు లగుకళావేత్తలు దొసఁగులను రచయికుఁడల్పు, పునర్ముద్రితమున సరించుకొనుట కివకాశము నొసంగియు, గుణము లున్నవానిని గ్రహించియు, నుత్తమనాటకరచనకు గ్రంథకర్తనుఁ బురికొల్పుదురకాక యని ప్రార్థించువాఁడను.

నాల్గైట్లంనుండియును, ముఖ్యముగా నాచుధైర్యముచేసె సముద్రీతముగా నున్నయిహపకంబును ప్రకాశబలుప బ్రోత్సహమొసంగిన పోషకుల కెంతయును గృతజ్ఞుఁడను.

ఈగ్రంథమును సానకాశముగ బరింపి, వ్యాకరణదోషములను దిద్ది, రసోల్లసనమున కవశ్యకంబు లగు సవరణల గావించి, నా పురోభివృద్ధి కై బాటుపడి సరిస్వతీపవర ప్రసనందు కార్యసిర్వాహకులుగ నొచ్చేయుచు న్యాయోలు అప్పారావుగారికి గృతజ్ఞతా బిందు సమన్వయశతంబు లర్పించి, గుణనిర్ణయాధికారము చదువరుల కొప్పగించు,

అశ్మకూరు. (
 ౧౯౨౪)

విద్వద్వధేయుఁడు
 కల్లూరు వెంకటనారాయణరావు

పాత్రలు.

పురుషులు.

బ్రహ్మ—సత్యలోకచక్రివర్తి.

గౌతముడు—మహర్షి, అహల్యాప్రియుడు.

ఇంద్రుడు—స్వర్గ (అమరావతి) వల్లభుడు, కథానాయకుడు.

మాతలి—ఇంద్రునిసారథి—న్నేహితుడు.

సురకులు—ఇంద్రుని కండవసారథి.

మందాకిని—స్వర్గలోకవార్తావహుడు.

శ్రీరాముడు—అయోధ్యాపురపుయువరాజు.

లక్ష్మణుడు—రామునిశమ్ముడు.

ద్వారపాలుడు, ఋషులు మొదలగువారు.

స్త్రీలు.

హణి—బ్రహ్మరాణి.

అహల్య—కథానాయిక, బ్రహ్మకూతురు, గౌతమునిభార్య.

కలభాషి నర్మద—అహల్యకు జ్వలిక జ్యేలు.

సీత—రామునిభార్య.

ముత్తైదువులు మొదలగువారు.

పోషకస్తుతి.

సీ. శ్రీమించి హోవగ చెలగునసంతాఖ్య

మండలంబున దయామహితుఁ డితఁడె

విహితస్పృహచార్యవిశితి నేవించుచు

వినుతశీలము గల్గువిదురుఁ డితఁడె

“అరికేరి” నంశమహానందనోద్యాస

మునఁ గల్పభూజ మై మొసరు నితఁడె

“కిరిబసప్ప”ను భన్యుఁ డరుదార ముదమున

పుత్రుఁడై బొల్చినపుష్కర డితఁడె

గీ. యనుచు కేల్తూపఁగా నెవ్వఁ డగును లక్ష్మ్య

మట్టిఁడై నబసప్పకు ననవరతము

ఆయురారోగ్యసంపత్సుఖాదిశుభము

లిచ్చు దేవదేవుండు మహేశ్వరుండు.

సీ. “అరికేరి” నామపూతాన్వయదుగ్ధాభి

జంద్రుఁడై యెవ్వఁడు సంజనించె

గుణముముఖ్యం బనుగురునుభాషితసుప

ధతి కిన్ను డెవ్వఁ డాదర్శ మయ్యె

అమలుఁడై మనుషిండి “అయ్యప్పనేత్రచ

క్రముల కెవ్వఁ డర్కుకరఁడె నెలయు

నాన్గొండ్రునండియు నవనవలాడక

నొదిగినకృతి నెవండు ధర్మరంజె

సట్టిదానధర్మాణ్ణీక్యైభ్యుసకును

వినుతునకును కరిబసప్ప కనవరతము

ఆయురారోగ్యసంపత్సుఖాదిశుభము

లిచ్చి రక్షించు శ్రీరాముఁ డిష్టదుండు.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమహాలాభనహస్తాక్షరము.

నాంది.

శా. నిర్విఘ్నంబుగఁ బొల్పుఁ గావుత, మదాంధీభూతరక్షశ్చటా
గర్వాహార్యశతారుఁ డంచినతిలోకస్తుత్యవృత్తుం, డిలా
గీర్వాణాననదత్తుఁ డిద్దమునిసూక్ష్మజాతసూపుండు, దా
సర్వాస్పృత్యము లిచ్చి బోవ నిది యశాంతంబనల్పంబుగఁ
(సూత్రధారిప్రవేశము.)

సూ—సభ్యు లెల్లరు నుత్కంఠతో నాటకోపకృమణమున కై వేచి
యున్నారు. ప్రకటనాప్రకారము విశంబ మింకను నొక్కగడియ
యున్నది. (ఒకవంక మొగం బయి) పేయసీ!

(నేపథ్యమునుండి) వచ్చితిని.

సూ—లోలాక్షు లతిచపలస్వభావలు. కావుననే 'యింత

ప్రొద్దునును రత్నాభరణభరణము జాలింప వైతివి.

సటి—(ప్రవేశించి) ఆర్యపుత్రా! వందనము. నన్ను నామంత్రించి
నందులకు గతం జేమి?

సూ—నూపకారంభమునకుఁ బూర్వము సదస్యులెంతసే పని వినుగు
నొంపకుండునట్లు ని న్నొకటిగీతము పాడు మని వేడుటకు

సటి—గీతమున కేమిలెండు! నేడు మన మభినయింపఁ బోవునాట
కమున గీతములు లేవా.

సూ—ఉండవచ్చును కాని యవి యన్నియుఁ గఘాక్రినోపయోగ
ప్రయోగములుగా నుండును. భావైకప్రదర్శనములుగా నుండవు.

సటి—అట్లయిన మీయభిప్రాయము నాటకములు గంభీరభావపూ
రితము లగుగీతములతో నిండి యుండ వలయు ననియో? లేక

యిట్లు వాకొనుటలు గ్రంథకర్తయొక్క గీతరచనా ప్రియత్వమును సూచించుటకా? తేటపఱపుడు.

సూ—ప్రియా లేనివన్నియు సూహించు చుంటివి. పాపము! ఇది యంతయు మొన్న మొన్న నేను నేర్పినవిద్యాప్రభావమో! గీత రచనయందు గడునిష్ఠము కలవాడయ్య నీరచయిత మన మాండబోవుమాపకమును ముఖ్యముగా పాత్రప్రవర్తనాచిత్యనిరూపకమున కై రచించెను.

సతి—ఈకవి వ్రాసిన యితరనాటకము లేవి యైన నున్నవా?

సూ—“శ్రీకృష్ణార్జునీయము” “అవిధేయతనయచరిత్రము” అనునవి.

సతి—అవి నేను పఠించి యున్నాను. అవి బాగుగ లేవని చెప్పజాలను, కాని—

సూ—అంగ్లేయభాషావిమర్శనపద్ధతి ననుసరించితివి. ప్రథమకావ్యముపై తీవ్రవిమర్శనము తగదు.

సతి—తగదనిన గద్యమున కవి యని వ్రాసికొనిన దెందులక?

సూ—ప్రాసనియమముకొఱకు అతండు నాకు నెయ్యుండు కావున నా తనిడెంద మేనెఱుగుదును. అతం డిరువదినత్సరములు దాటని వాడయినను గర్వాణీయుడు కాడు. ఏలయంటివేని,

సీ. అష్టమహాయనమంద నారాయణ

భక్తాగ్రగణ్యు నానక్షిణ గాంచె

శైశవంబున దోడిసఖులు దేశికులును

బాగడంగ సురుచిరాధ్వగతః గాంచె

విజ్ఞానచందిరీకావిబుధమండలిచేత

నూటపదార్ల నొక్కేట గాంచె

పదియొమ్మవర్షంబు లొదవిననాటనే

వచనప్రబుధంబు వ్రాయ గాంచె

గీ. సత్యనారాయణమహాత్మ్యసరణి గాంచె
విమలభాషాసతీపదాబ్జముల గాంచె
సుకవినికురుంబమును భక్తి జూడఁ గాంచె
యిద్ద మగుకృష్ణకథ రచియింపఁ గాంచె
నటి—(ములకనవ్వుతో) ఇంత గాంచినవాఁడు కావుననే మంత
వ్రాసెను.

సూ—ప్రియా! తెలిసియు నిందించు చుంటివి. అతఁడు.

సీ. నాటకావలిసీటు నాటగ విరచింపఁ

దిరుపతీశకవుల సరయ లేదు,

పాఠకలోకహృత్పద్మము ల్వీకసింపఁ

బ్రహ్మతకవికావ్యవరస లేదు.

తే.టమాటలఁగీర్తి జాటింప లక్ష్మీనృ

సింహకపీదుగ్ధిలఁ జేరలేదు.

సరసప్రబంధరచన మొనర్పంగ సా

హితీయందు పృజ్ఞాధికతయు లేదు,

బాలుడిఁక బరిశ్రమయును జాల లేదు

ఆంధ్రవిద్యత్కదంబము లాడరించి

నెఱసులను దోసి యనుకంప నెఱపుననెను

నమ్మకమ్మున రచియించినాఁడు నుదతి?

నటి—మీరు నుడివినయట్లు వినయము సౌశీల్యము కవికి కలదేని, మీ

మియింతును. కాని ప్రస్తుతకథానామ మేమి? అద్భుతగాత

మమా?

సూ—కాదు. కాదు. అహల్యానహస్రాక్షము.

నటి—కథ యింనుక సీతివంతము కా దేమో యని సంశేహము.

సూ—ఈయితివృత్తము కవికృతపాత్రగుణనిరూపణ సంవిధానకా

శలముచేత, చాలమట్టునకు నీతివృద్ధి బయ్యయున్నది.

నటి—ఆలస్య మైనది. గ్రంథకర్తవిషయము జాబితము. నేటిరేయి మన మెఱు లీమహాజనులఁ దోపితస్వాంతులనుఁగా జేయుదు మో యని తహతహపడుచానను.

స్థానాంతా! సుగుణరత్నరత్నకరు లగుప్రేక్షకమహాశయులు క్షీరసీరంబుల విభజించి గోలురాయంచలువోలె, సకళంకమైన శరత్పూర్ణిమానుభాకరునిబింబము నందు సుధాపూరము నాను చాతకంబులభాతి, సంతోసిల్లుదురు గాని దూషణాభిముఖులు గాఁ జాలరు. ఐనను, నదస్యులను, దూపకరచనాదక్షులను, మమ్మఁ గవినఁ బ్రోవఁ బ్రార్థించువాఁడను.

సీ. ఆంధ్రనాటకవాఙ్మయ సుధాభిశివ్యాదు

రాకాఫీమాంశునిరహి వహించు

నవరసాలంకారనవ్యభూషణరాజి

గానగ నొనఁగె దెల్లుకల్కి కెవఁడు

భావగర్భితరసబంధురపద్యహం

సకముల నిడె సరస్వతికి నెవఁడు

సలలితమాధురీకలితోక్తి నిచయమున్

నెఱసూట లిచ్చిరి తఱుచు నెవరు

అట్టికృష్ణమాచార్యుని, యాంధ్రవామ

లూతుసుతు శ్రీనివాసార్యు, చారుక్తి

నవలలు. నారసింహాఖ్యులఁ బండితులను,

గొల్చెదను వారిసరణి న బొల్పునట్లు.

నటి—ఎవరివో యాలకింపు మాపలుకుల.

(నేపథ్య)——“ఓహో! సత్యలోకరాఘవీయకము నేమని వర్ణించు

వాఁడను.

సూ—(చెవియొగ్గి) పురందరుఁ డజభవనమున కరిగియుండెను.

ఇక బోదము లెమ్ము.

నటి—పరభృతకుహకుహాస్వనభానమానుఁ

డవలనుమబాణుఁ డల్లల నరుగుడెంచె

మలయమారుతపోతము ల్మలయు చుండ

సర్వవిరహుల నేచువసంతుతోడ.

(నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ రస్తు.

అ హ ల్యా న హ స్త్రా క్ష ము .

— ప రి థ మాం క ము. —

స్థలము: సత్యలోకము, ఉద్భావనము యథోక్తముగా నిండుగ్రామ ప్రశంసించును.]

ఓహో! సత్యలోక రామణీయకము నేమని వర్ణించువాడను.

సీ॥ అన్యోన్యవైషమ్య మంది గుండెడుమొకం

బులనందడి జనించుకలర లేక

అతిరథసాశుగాహతము లై రొడ నొడ

వించుమార్గకులనడి పెడల నీక

పథికళిమాపహాపాప్రీత్య మగుప్రకృ

తివిలాసలోప మింతేని రాక

విషయవాంఛలఁ జేలుపెట్టిబుద్ధులయనం

బద్ధోక్తుల విరసప్రదము గాక

నిష్కళంకమైతిని ప్రాణినిచయ మెసంగ

నిరుపమానప్రశాంతంబు నెఱయు చుండ

ప్రకృతిలావణ్యసమసుధీప్రభ చెలంగ

నజునిలోకంబు వంద్య మై యతిదిగొల్ప

ఊ! సౌందర్యమున కేమి? సర్వవిష్టవస్రీష్టయ, కాన
యై యుండ, నే నింతయచ్చెరు వందుట సరగాదు. కాని బ్రహ్మ
నాకు దర్శన మీఁ గలఁజో? లేఁజో? ఎవరక్కడ! ద్వారపాలకుఁ
డు నిద్రించు చుండెనా?

ద్వార:—మహాశయా! లేదు లేదు. సత్యలోకవాసులు నిరంతర సమాధినిష్ఠాగరిష్ఠులునుమ్మ! ఏమిముదల? (తనలో) ఈతఁ డేల యరుదెగిసి యుండెడిని? ధాతుస్థా డేవఁ డైన తన పక్షణంబు పై దాడి వెడలెనో? ఎప్పుడును రాజసంబుతో మత్తెక్కి కొలఁది గానక మెలంగునీతనికి శిక్ష విధించులాగున, విధి యెవనినేని రక్కసు నొక్కఁని సృజించుచునే యుండును; వానివిక్రమమునకు సహింపక, తనచేతగాక నీతఁడు గడియగడియకు నాయజమానుని శరణంబుఁ జొచ్చు “చేతగానమ్మకు చేష్టలుమొడు” ఒకిట పోరు. ఎడతెగనిగోడు.

ఇంద్రు:-శ్రీచతుర్ముఖచరణసన్నిధికినేవచ్చియుంటినినివిన్నవింపుము.

ద్వార:-అయ్యా! తల్లిగారితోఁ గూడి వారవరోధమున రహస్య కేళిని వర్తించు చున్నవారు. కొన్ని నిముసములు తాళి రంకు.

ఇంద్రు:- (స్వ) కొన్ని నిముసములు? నాకు నైదాటు గంటలు. దేవమానమునకన్న సత్యలోకకాలమాన మతిదీర్ఘము. (ప్ర) సరియె. (కొంతదవ్వు వెను దిరిగి) అల్ల! సత్యభువనరుచిరోద్వ్యా నము (చెవియొగ్గి) ఓహో! పిక విరావముల ధిక్కరించుకలకంట ములు సుశ్రావ్యము లయ్యె. ఇవి పరభృతఋతములు కావు గదా? కొందఱు మధురాలాపలు, వనవిహారసముత్సవకలై భాషించు చున్నట్లున్నది. అం దొక్కస్వసంబుమాత్ర మతిగ మతికి నింపు నింపు చుండె. మజ్నురే!

గీ. మావికేంజిగుళ్ళను మెక్కి మఱిగుపికము

లెంతయును నెండఘాసల సంతతంబు

లలితమధుమాసవాసరముల తపసుల

భంగి సభ్యాసమును జేసి పడయవయ్యె

మాన్యతర మైనకలకంతిమధురరవము.

నిష్కటముఁ జొత్తు గాక (ముందువోయి) అచ్చొట్టు ముచ్చుట మురియుదివ్యవిగ్రహం బేమి? (అశ్చర్య మభివ్యంజించి) ఇది యేమివంత! భూలోకమునకుఁ బైనంగదా సత్యజగం బుంట! రోదసిని మించు, మించు, యెంతయోదవుల నున్న సత్యావనికేలశచ్చు. నిరాహాధులు. నిత్యయావనులు. నిరంజనులు సగునిచటివారు పానసభిలపింపరు. కాని యిదేమి? అకస్మాత్పయోదాపేతక్షణద్యుతులిట నృత్యము లగుటకుఁ గతం బేమి? చిత్తము జెదరినది. తన్వంగులు, తటిల్లతాసదృశలు. మున్నయువతీగానమును చవి గొంటిని. వారే వీరు గారా? ఏమో చప్పుడు—

మందారుడు—(ప్రవేశించి) పృథ్వా! వారే వీ రెట్లగుదురు. వీరు ఋషులు. వారు రాక్షసులు (స్వ) ఇటకు వచ్చినను రావణుని భీతి దెగలేదే?

ఇంద్రుఁ—మఱచితిని. భగవానుఁ డింకను దర్శన మిచ్చునరికాలిన్య మగును. నీవు వెనుదిరిగి, సురలోకవార్త లరయుచుండుము.

మందాః—చిత్తము (పోవుచు వనమువంక జూచి) అహో దర్శన మగుటకుమున్న, మఱిల, మై మఱిపునకు నిదర్శనముగాకుండఁజు.

ఇంద్రుఁ—(నవ్వుచు) చాలును. పో, [మందారుడు నిష్క్రమము] ఔరా!

చ. అతులరుచిన్ జగంబున జనావలి విభ్రమ మంద చంచలా
ప్రీతతి యెసంగు, ధానికి విరావము ఘోరము మానవుల్భయం
బభిగను బొందు వారనుచు నబ్జజఁ డీవిధి సృష్టిచేసెనో
సతులశరీరరీతి విలసన్మధురస్వనము జైలంగఁగన్ ।

(వనవిహారలాలస లగుఅహల్యయు సఖులునుఁ బ్రవేశింపఁగా నింద్రుఁడు మఱిగను మాటునడును)

అహ—కలభాషిణీ! నీహాసకధ్వజుల నాలించుచు రాయంచలు
భవదాగమమునకు వేది యున్నది.

కల—సఖ! భవదాగమమునకు

నర్మదః—ప్రియాగమమునకు ఎవరైన నేమి?

ఇంద్రుః—(స్వ) రాజహంసము తత్ప్రియాగమమునకు, వేది
యున్నది. ఈకుడుంగమును జొచ్చి వీరిసుధాపూరము లగునల్లా
సముల నాలకించెదను. ఏనులవిందుగ నీరమణీమతల్లి వలుకు దేని
యలఁ జూతుఁ గొందుఁ గాక!

అహ—ఈనహకార కుమారుఁ డీలవలీలతాలలన పై నెట్టనఁ బై
కొను చున్నవాఁడో వీక్షింపుము.

కలః—ఔనాను, మగవారు మోహవేళమున మందాక్షమును
బొత్తిగ వీడుదురు.

నర్మ—అనయము ననయముగా పురుషునింద నేయు చుందువు.
చూడుము. లవలీలలియ భరవిసమ్రయై సహకరణమభిలషిం
చిన నీహకారుఁ డన్వర్థనామధేయుఁడు గాన నంగనాశ్రమనివా
రణచతుఁ డై ప్రియగా నిల్చి యున్నవాఁడు.

అహ—సఖ! నీవ్యాఖ్యాన మద్భుతముగా నున్నది.

కల—చాలశ్రీవణసుఖముగా నున్నది.

ఇంద్రు—(జనాంతికము) కడుంగడు నర్మదంబుగ నున్నది.

నర్మ—ఏమి వెక్కిరింపులు! ఏమినయగారములు.

అహ—మేము నిన్ను బహుకరింపఁగా ముఖస్తుతి యని నిరాకరిం
చితివి. పరికింపుము! మల్లిక మనోజ్ఞముగా వికచస్మేరముఖము
చే గారవించు చూడియునుఁ బ్రాద్దుతిరుగు పువ్వు నిర్లక్ష్య మభి
నయించు చున్నది.

కల—నర్మదా! తెలిసినదాఁ కుందరదన యగు నీమెయె మల్లిక.

తక్కినది నీపూహింపఁ గలవు.

నర్మ—ఊహ కేమిగాని మారుతుఁ డెట్లు మల్లిక నూచుచుండెనో
తెలికింపుము. కొమ్మలను పున్నాగములు కదలించుట నైసర్గికం
బుగదా! అహల్యా! ఏలనిశ్చలదృష్టితో నాపైపుననే యాలకిం
చుచుంటివి.

అహ—ఏమియులేదు. ఈసరోజము శుద్ధతరమై కొదమతుష్కెడల
స్పర్శ లేకుండ నున్నది.

నర్మ—నీవలెనేనుమా! అం దచుంబితమకరందము వెలయుచున్నది.
రాజరీనాసాచూచకశకలీకృత మై, నిష్క్యందరసబిందుసందోహ
ముకల దై యాదొండ పం డెట్లు మెఱయు చున్నదో గనుము.
ఇంద్రు—కంటిని. ఆరమణీమనోహరోష్ఠము, తత్ఫలసాదృశ్యంబు
నొందు చున్నది. ఆయథరామృతము నింకను గోళిల గల్గినమ
హామహుండు జనింప లేదా? ఆహాపు లోకమున కగోచరంబు.
నర్మ—నఖి! ఆపారిజాతసుమ మెంతపరిమళించుచు సాబగుఁ జూపు
చున్నదో! కంటే!

అహ—ఇదె వెడలి గ్రహించెదను. (ముందుబోయి) ఇదేమి! పారి
జాతలతాజాలమున నాపైట దగుల్కొన్నది. దీనిని బిరాన చి
క్కెడలింపుము.

కల—బిరాననేల? నీసౌందర్యముకట్టి తెగి యెలుకునో? నీహాపు
యెవరికేని గోచర మగునో?

ఇంద్రు—నిశ్చయముగా వెల్లివిరియుచున్నది (లేచి) అరికట్టుదును
గాక. (ఆగి) మానసమా తొందరపడకుము. ఇంకఁ గొంతనా
మూర్తిలావణ్యము నభినందించి యానందింపుము.

నర్మ—ఇదె పైట నవరించితిని. చక్రములు భవద్వక్షసీమ నాలో
కించి పరిభ్రమించుచున్నవి.

కల—ఆమె “దోహ్యులనరసి నోలలాడుఁగునతర స్తనచక్రివాకము
లఁ గాంచి”

అహ—మనలోమనము బరిహాసము లొనర్చికొంట యనమంజనము.

కల—ఁను. ప్రియులు ప్రియల నీక్షించి పరిహసించుట సముచితంబు.

నర్మ—మనయహల్య కెప్పు డట్టిభాగ్యము లభించును?

కల—అవుడు మనలఁ బల్కరింపదు. మన మొంటికత్తెలము.

నర్మ—అహల్యాపరిచారికలుగ నరుగఁ గలము లెమ్ము.

కల—మానమున కెన్ని వరహాలవేతనము?

నర్మ—ఆమెప్రేమయే వేతనము. పురందరాదు లామెసేవకై నిరంతరస్మితము ధురీణులై యుండ మన కేమిలగ్గు.

అహ—పురందరుండేమి? లేని వన్నియు ప్రేలుచుంటిరి.

ఇంద్రు—ఇయ్యదే. సరోజవల్లికను గ్రహింప దివురుభద్రవారణరాజువోలె నీకరగ్రహణమున కై యభిలషించుచు నిందుఁడు వేచియున్నవాడు.

కల—స్వర్గసౌఖ్య మేమిసౌఖ్యము? బ్రహ్మకల్పములు గడచిపోయినను జలింపక దపోనిష్ఠులై యుపచయమాను లగు మహర్షుల భాగ్యమే భాగ్యము.

నర్మ—ప్రకృతిపురుషనందోగంబున నాత్మానుసంధానముఁ గావించుచు, భగవత్స్వరూపు లగుతపోధనులు నిరంతరవికసితసుమమరందఝరీగృహితభ్రమరవారఝంకారసంకులము లగుననంబులఁ గదా వసించుదు. వారికి స్వర్గకుటిమములు, రత్నమయమందిరములు లేవు గదా.

అహ—నిర్మలంబై ఆద్యంతశూన్యంబై చెలువారునంబరంబు ఊణమాత్రీద్యోత మగువిద్యుత్ప్రవాహంబుచేఁ బ్రపూరితము గాకు

న్న నేమి? లక్ష్మీ, తరంగసదృశ. జీవితము విద్యుచ్ఛంఖలము.
కల—సనక, సనందన, సనత్కుమార, సనత్కుజాతులసాహచర్య
మునఁజేసి యెంత వేదాంత మభ్యసించితివమ్మ! ఇంద్రప్రాభవ
మును, సంయములతపస్సంపదలకన్న తక్కువగఁ జేసివైచితివి.

సర్వ—సరస్వతి తల్లిగను, సకలభువననిర్మాత యగుధాత తండ్రిగ
ను వెలయునీయువతీమతల్లి ప్రకృతిసౌందర్యలోలువత సూచించు
టచ్చెరువు గాదు.

ఇందు—ఏమి. సంభాషణ మీ టైనది.—కాని—నేనును తపస్వి.
నాపుణ్యబలంబునఁ గాదె సురసామ్రాజ్యము లభించినది.

గీ. అమలరుచిలసన్నందనోద్యాన సీమ.

ఈమనోహరసుకుమారి యెలమి నడువ

పల్లవస్నిగ్ధతత్పదస్పర్శచేత

పావనము కాఁ గలదు నన్నుఁ బతిగఁ గొన్న.

అహ—నేఁడేలకో గాని యతిథు లెవరును రాఁరైరి. వృథాయేల
యిటఁ దామసింప వలయును.

కల—అతిథుల కేమి? నీవు, వాంఛించినశచీపతియే యిటకు రాఁ
గలండు.

ఇందు—ఇదియ యదను (ప్ర)కాశముగా ఇప్పుడే వచ్చుచుంటిని.

అహ—అతిథిమహాశయులకు స్వాగతము.

కల:—(స్వ) కాఁగలకార్యము గంధర్వలే కూర్చి రన్నట్లు వీరిరువురి
సమాగమంబు విధిచోదితంబువోలె లభించినది.

సర్వ:—దేవేంద్రా! కూర్చుండుము (సంభ్ర)మముతో జనాంతికము
(గా) వినన ట్లుండె మోహపరవశుం డగునున్నత్తునిక్రియ నితం
కు ప్రణయచేష్టాప్రదర్శకుఁ డై యుండె.

ఇందు:—కాంతామణి నీమండహాసచంద్రికలే యస్మదీయమాస

సచాతకమ్ములకు నుస్వాగత మొనంగు చుండెను.

శర్మ:—ఇతఁడు తొందరపడుచుండెను.

కల:—మహాత్మా! ఈమెముగ్ధ మీవాక్చమత్కృతి నభినందించుకొనితినిది. అల్లదే! కుటీరంబునఁ గొంతవిశ్రమింతురు రండు.

శర్మ:—శచీసుందరస్థితములఁ జొక్కి యుండుమీకు మునికస్యల స్మేరాననము లేమిమునం బొదవించు. దాక్షిణ్యవశంబున నట్లు వల్కితిరిగాక!

అహ:—(స్వ) దక్షిణనాయకులకడ నే నుండ నొల్లను (ప్ర) ప్రయాణయానమ్ముచే నొచ్చినమియంగకమ్ముల నీనలిలధారఁ దోగుటవలన మాన్పికొండు.

ఇందు:—సుదీ! నీవాక్కుధానేచనంబుననే నాబడలిక యంతయుఁ దీరినది.

(నేపథ్యమున! “అహల్యా”)

శర్మ:—అమ్మా. వాణి ని న్నేలకో బిల్చు చున్నది పోయిరమ్ము.

అహ:—(స్వ) తప్పెను. ఈయతివేలస్తుతి వినజాలను. సమయము నకు సరిగ మాతల్లియుఁ బిలుచు చుండె. (పోవును)

ఇందు:—ఆహా! చంద్రిక యదృశ్య మైనది. విషమాంధకారమెల్లడలఁ గ్రిమ్మె! దురదృష్టమా చేతి కందినదానిని నోటి కబ్బసి యవుగదా.

శర్మ:—ఆర్యా! ఏమియోగాఢముగ నాలోచించుచుంటిరి. ఇందుప్రస్తరవేదిపైఁ గూర్చుండు.

ఇందు:—అటులనే

(తెరపడును)

శ్రీ

అహల్యానహస్రాక్షము.

— ద్వి తీ యాంకము. —

[స్థలము: సత్యలోకము, బ్రహ్మమందిరము.]

అహ:—అమ్మా! ఏల నన్ను బిల్చితివి (ఏతెంచును.)

వాణి:—(ఎదుర్కొని, కాగిలించి) బిడ్డా! అతిథులెవరును రా లేదుగదా. ఇంతతడ వేల తామసించితివి.

[బ్రహ్మ:—(వెంటనే పొడసూపి) నర్మద యెవరితోడనో పృసంగము చేయుచున్నది.

అహ:—శచీనాథుడరుదెంచి యున్నవాడు. అతఁడు, మనశ్శాం చల్యముగ న బఱచెడి.

వాణి:—నీభువనైక మోహనోద్ధత సౌకుమార్య మేరిని గలత వెట్ట కుండును?

అహ:—(తలవంచి) అమ్మా! నన్ను బిల్వబంచినకతం బేమి?

వాణి:—కుమారీ! యుక్తవయోవతి వగునీవు శీఘ్రకాలముననే వివాహితవు కా నుంటివి. భుజంగగంధర్వకిన్నరవిద్యాధరదేవమానవులలో నెవరు నీయుల్లమున కింపు సంపాదింపఁ గలరో, వారి కే యిందిరాలలామను క్షీరమధననమయమున హరికివోలె గూర్పు నుంటిని.

అహ:—నకలజనరహస్యవేది, ధాతృరసనా స్థరణరంగ త్తరుణపాదపల్లవ వగునీకుఁ దెలియనిదియుఁ గలదే? ఇంతవేగముగ వివాహితనై యుమ్మి నా కిష్టము లేదు.

వాణి:—బాలా! మందాక్షమందాక్షరంబు లగునీ సూక్తులు ద్వ్య
ర్థము లై యున్నవి. నీకిష్టము లేదు. నాకు దెలియును.

(గౌతముఁడు ప్రవేశించును)

అహ:—తల్లీ ఏమి దెలియును?

గౌత:—ఏమిదెలియదు? తల్లీ! వందనములు.

వాణి:—మహర్షులకు దెలియని దే మున్నది. గౌతమా! స్వాగత
ము. అర్ఘ్యపాద్యాదుల స్వీకరింపుము.

గౌత:—మాతా! స్వీకరించినట్లే. నీనందర్శనంబున మార్గాయానప
రిశ్రాంతి యైనది.

అహ:—తరుణవయస్కుఁ డగునిమ్మహాతపస్విగుణశీలములు నీవఱ
కే మదీయకర్ణావతంసకుసుమంబు లై యున్నవి. అంగనాజనమ
నోద్దీపకం బగునీతనిలావణ్యము దుస్సహం బగునీతని తేజంబున
కు వన్నె వెట్టెడిని.

గౌత:—(స్వ) అస్మచ్ఛక్తుశ్చాత్మకంబులకు దృష్టి గానుభావప్రప్తిఁ గు
రియించు నీసుందరి యెవ రై యుండును.

వాణి:—హ్రీకలితంబు లగువీరివరస్పరావలోకనములు ప్రణయక్షీర
వార్ధి భంగములవోలె జూపట్టెడు.

గౌత:—(స్వ) ఇదేమి ఈకెలన నుపస్థితుం డగునలువక నమస్కరిం
పక బాలికాతనుసౌకుమార్యపంజరబద్ధ మై నామనోవిహగ మూ
రకున్నది (ప్ర)కాశముగ) చతుర్దశభువననిర్మాణదక్షుఁ డగువిరిం
చికీపుత్రసముఁ డగుగౌతముఁ డిదియ నమితం డగుచున్నవాఁడు,

బ్రహ్మ:—కుమారా! కల్యాణప్రాప్తిరస్తు

వాణి:—విధివాక్యములు అనుల్లంఘనీయములు అమోఘములు.

గౌత:—మాతా కృతార్థుఁడను.

అహ:—(స్వ) నిన్ను వీక్షించినదాస నాజన్మము కృతార్థతఁ బొరసె.

బ్రహ్మ:—గౌతమా! రావణునిదుండగము లెట్లున్నవి?

గౌత:—మహాత్మా—మీకుఁ దెలియని దొండు లేదు అయినను నాయజ్ఞానజన్యవ్యాహారసంచయంబును శైశవదశానంజాతావ్యక్తాలాపము లనుకతంబున నాదరించి వినఁగోరితివి. రావణుని విక్రమవిహారమునకు మీరు వరము లొసంగిన దాదిగా నెడలేదు. లోకసౌఖ్యసంధాతకులుగ నహోరాత్రనిర్మాతలుగ నీచే నియమితులగుసూర్యచంద్రులపై కతండు దాడి వెడలెను. మరుత్తను తాజముషిని వేధింపఁబోయెడు! కుబేరునిపుష్పకవిమాన మాతని వశ మైయుండ నిచ్చావిహార మొకలెక్కయా? యమవరుణవాయువ్యాది దిగధీశులయు క్కడంచెద నని యదంభసుంభత్సమరసంరంభమున మురిసిపోవుచు పంక్తికంధరుఁ డెల్లపుచు నిరంకుశుఁ డై వర్తించు చుండు.

బ్రహ్మ:—ఇక నెన్నిదినములు?

గౌత:—భవత్కృపాకటాక్షప్రసార మాతనిపై నుండువఱకు

బ్రహ్మ:—ఎవరికృప యేమి చేయఁ గలదు? దుష్కర్మ కుద్యమిచినంత నయ్యదియే తత్కర్తకుఁ జేటు నాపాదింపఁ గలదు? శుభాశుభముల నేదియైనను కర్మ మవశ్య మనుభోక్తవ్యము.

గౌత:—తండ్రి ఇంకొకవిశేషము భార్యాసమర్పణముననైనఁ గమలాక్షుఁ డర్పితుఁడేయఁ దివిరినరఘుమహాచక్రవర్తివంశంబున జనించియధికదర్పదండితారాతివితానుం డగుదశరథమహీశుండు, పుత్రకామేష్ఠి యొనర్చు చుండెను. అయ్యాగంబున కనంతసంఖ్యాకులుగ భూనాయకు లగుచుండిరి. భగవంతుఁ డవతరించునని వినికిడి గలదు. ఇప్పుడు జన్మించి యుండిన—

బ్రహ్మ:—ఔను అదియట్లుండె

(చావారికుండరుడెంచి) దేవా! జయము జయము!

[బహ్మ—కథయెంతనఱకు సాగినది?

చావారికుండు:—ప్రభూ! నశశిరుండుక్కుమిగిలి యవనీనాథులను
దిక్పాలురను నిర్జించు జితనంబులు నేయు చున్నవాడు. నరుణ
తనయులు యుక్తిచేత రాక్షసుని యలజ్జిఁ దప్పించుకొనిరి. య
మండు హోరాహోరిగ ఘోరసంగ్రామము జేయుచుండెను.
ఇకగొంతసేపునకుఁ గాలపాశము రావణుని సంక్రమించిదుర్గించి
వేయఁగలడు. ఇట్లు—

[బహ్మ:—(ఆత్రముతో) ఆగు మాగుము. నావాక్యము పొల్లగుకాల
ము వచ్చుచుండె. తత్త్వము పోయి సాంపరాయంబు ముగిం
పునకు కొనివత్తును (నిష్క్రమించును)

గౌత:—మాతా! భక్తతాత్పర్యము విధాతకుఁ గష్టముల నాపాదించు
చు చున్నది. కానిశుభప్రదముగాదు. వితరణశీలము దురారా
ధ్యము

వాణి:—ఇది యంతయు లీల; మిథ్యావిహారము శ్రావణమానమునం
దలిమేఘములు రాత్రిందివములు, వర్షముఁ గురియుచు మరలన
లము నముద్రగత మైనవెనుక దానిని భాస్కరునినలన గ్రహించు
పగిది భగవంతుడు తనమహిమనే సృష్టిస్థితిలయంబులను ని
యమములకు లోబరచి మరల జేర్చికొనువాడు. నేను నానాథుఁ
డు యీసమస్తజగంబునాతని లీలాబుద్ధుడనంచాలనంబ. ఏమి
యీనిరుపమానం బగుప్రపంచకేళీవైచిత్ర్యము? విష్ణునామము
స్వయంభూసమాఖ్య, మహేశ్వరచిరుదము నీకేతగును. జగత్పతీ!
సర్వశక్తి! విజయీభవ!

గౌతముండు:—తల్లీ! లోపల వెలుపల నావరించి యాభగవల్లీల కం
తయును జైతన్య మొసంగునీసరస్వతీత్వ మేమి సామాన్యమా?

వాణి:—(దరస్థితయై) అంతయు నతని యాజ్ఞ. అహల్యా! మాటల సందడిని మఱచియే పోయితిని. నిలిచి యున్నయాయావనము ని కుమారున కొకసముచితాసనంబుఁ గల్పింపుము.

అహ:—అట్లనే— (పరికిమించును)

గౌత:—అంబా! ఈరూపమహనీయ యెవతె? నిర్మలాకాశంబులో నిమెఱుంగుతెఱుంగున నతిశాంతరసప్రజ్వలితం బగునీలోకంబున నమానుషతేజోవిభవుల రగు మీసాన్నిధ్యమున మెఱుంగు నీత న్వంగి యెవతె?

వాణి:—ఈమెమైమెఱుపు, నీకనులను మిఱుమిట్లు గొలువలేదుగ దా. ఎన్నియోసార్గింతకు మున్ను వీక్షించియుండియు పుచ్చిం ప సిగ్గుబడుచుంటివా?

గౌత:—ఉన్నట్టులుండి యనావృతమేఘం బగునంబరంబున విద్యుల్లత మొలకెత్తిన నేపాంధుండు తలయెత్తి యవలోకింప కుండు ను? ఇంతకుము న్నాలోకించినను భ్రాంతి యింతకు సాహసింపజేయ లేదు.

వాణి:—ఎవడవలోకించి భ్రాంతచిత్తుండు గా కుండును.

గౌత:—ఉద్విగ్నమనస్కుడ నగునాకామెనామ మెఱింగింపుము.

వాణి:—ఈచిన్నది అహల్య నా బడు నాకుమారిక

గౌత:—ఈయత్కృష్టరత్నంబు నాకు లభింప గలదేని దయతోడ నానతిమ్ము

వాణి:—ప్రణయరసరత్నాకరంబున మునుఁగ నిది మణి ఎట్లు పొందువడును.

గౌత:—ప్రేమవీచికాగర్భమున నప్పుడే మునిగి యుంటిని. తుచ్ఛవిషయతాల్యమునకు గాదు గదా ధర్మ పత్నీత్వము.

వాణి:—కుమారా నీయంగితం బే నెఱింగితిని. నే నే మని నిరయింతును అస్మదీశుడరుడేనిమ్ము

గౌతః—బ్రహ్మరఘుంకారమున గాని కవులము మరంద విషయ నియ్యకొనదు. ప్రియాలాపనమాకర్ణనమునఁ గాని కాంతలుమెత్త వడరు. అహల్యచిత్తమెత్తెఱుండున నున్నదో

వాణిః—ఇంతవట్టునకు నమ్ముము. మానససరసి నోలలాడురాజహం సి, రాయంచచెలిమియే వాంఛించును గాని నజ్జిమ్మణాళశకలా భిరామంబుకదా యని రాజనిమ్కుట కేళీతటాకవిహారచణంబగు బాతునుఁ గామింప నేరదు. నైర్మల్యము లేనియెడ రత్నకుట్టిమ హాటకభిత్తికానముదంచితంబు లగుహర్మ్యరాజములను దిరస్కరించి శాంతరసము లెల్ల విరియునది కుటీరంబ యైనను గార విచు స్వభావంబు గలదహల్య.

గౌతః—అదియ వేనవేలు. నాయాశాలత నీయీమధురవ్యవహారా మృతసేచనమున రేకెత్తివది. తల్లి యింక విరించి చనుదెంచునూ చనములులేవు. మధ్యాహ్నకాలం బగుచున్నది. సంధ్యాసమయ విహితకృత్యంబు లాచరింపఁ దడ వయ్యెడు. గానఁ జనువాడ. సెలవిమ్ము.

అహః—(ప్రవేశించి) ఇదే రత్నపీఠము!

వాణిః—తనయా? అతిథి మరలునప్పుడా నీవు రత్నాసనం బని ప చరించుట!

అహః—(స్వ) ఇంతశీఘ్రమున మరలు నని నా కేమి దెలియును (ప్ర) అతిథిమహాశయుఁ డింతత్వరగ మరలుటకుఁ గారణము?

వాణిః—విధ్యుక్తకర్కువు, గౌతమా పోయి రమ్ము.

గౌతః—(స్వ) నీయపాంగ దృష్టుల నెదుర్కొని యర్చుగువాడను. (నిష్క్రమించును.)

అహః—(స్వ) నాపార్థనావిలోకనములు నిన్నాపఁ జాలినవి గావు. నానయనచాతకములు తనివిదీర కున్నవి.

వాణి:—వానకోయిల వర్షబిందువులనే గ్రోలును.

అహ:—అధికతపస్తేజోవంతుఁ డగునీనంయమియే?

వాణి:—ఈనవయస్కుఁడెవ్వరందువా?

అహ:—నవయస్కుఁ డని కాదు బ్రహ్మవర్చస్వమువేత మగునతని ముఖమండలము న న్నాతనినామధేయము దెలిసికొన బ్రేరేపించుచున్నది.

వాణి:—నీలావణ్యజోత్స్న యాతనిమనస్వముద్రము నుద్రేకింపజేసి నీనామ మెఱుంగ నతని బ్రేరేపించెను.

అహ:—(సంతోషిత యై లజ్జతో) అమ్మా! అతనివిషయ మై బ్రీశ్నించుట లేదు గాని.

వాణి:—కాని నేను చెప్పెదను. అతఁడు గౌతముఁడనుమునికుమారుడు. వేదాధ్యయనతత్పరుఁడై యింతవఱకు నతండు బ్రహ్మచర్యాశ్రమంబునిష్ఠమై నడవినసంయమధనుండు. సకలకలాకుశలుండు. సర్వశాస్త్రప్రవీణుండు. నీరునించునెడ భుక్ భుక్ ధాన్యనకరణంబైనకుంభము జలప్రపూర్ణమైనయనంతరము చప్పుడు దక్కుమాడ్కి సంపూర్ణవిద్యావంతుఁ డయి యిక్కుమారుం డతిశాంతయుక్తుఁడై ద్వితీయాశ్రమము బ్రవేశింప నున్నవాఁడు.

అహ:—అతనిసాహచర్యముఁ గల్గి వెలయుగృహిణి నిశ్చిత మైయున్నదా?

వాణి:—కాకేమి? అనూనశృద్ధాపతిభక్తిపరాయణ యగు సుందరీమణి యెవ్వతెయైనసరియే.

అహ:—అట్టిమహామునిపాదముల నిరంతరము నేవింప గలభాగ్యవతి ఎవ్వతె గలదో.

వాణి:—(మందహాసముతో) వాంఛించిన నీవు భాగ్యవతివి కావా?

అహ:—తల్లీ! నీకృపావిశేషము.

వాణి:—మొదటనుండ్లియు నిన్నతండు నీవతనిని బ్రేమించి యుంట
నేనెటుంగని సంగతి గాదు.

అహ:—అమ్మా! అదియెట్లు.

వాణి:—బిడ్డా? ప్రేమనముద్ర ముప్పొంగి తుంగతరంగములతో పై
కెగయునప్పుడు చంద్రుడు పూర్ణమండలుం డై యంబరంబున
బాలించినప్పుడు తత్సంవిధానము చూడఁ గలవారు చూతురు.
నీప్రేమ నేల గప్పివైచెదవు.

అహ:—చూచినంతమాత్రమున, ఒకరివిషయమున హితైషిణి యై
నంతమాత్రమున, ప్రేమ యుదయించినదని చెప్పఁ దగినా.

బ్రహ్మ:—(ప్రవేశించి) తస్వీ! చూచితివా? దుష్టబుద్ధి యగురావ
ణుని వలన నెంతతొందర గల్గినది. యమునికాలపాశమా లేక
నావరబలమా యేది విజయము నంద గలదు.

వాణి:—రెండును.

బ్రహ్మ:—అట్లనే యైనది. శ్రీరాముడు ప్రవర్ధమానుఁ డగుచున్న
వాడు. బుద్ధి లేక సర్వసహచక్రివర్తి నని తెలిసికొని గర్వించి
లంకాధిపతి దుండగముల నొనర్చువాడు. ఇంత యమునివలన
పరాభవంబు నంది రావణుండు కపటోపాయధురీణుం డై య
మాదుల తదితరదిక్పతులలోడ సమరములు చాలించి యిందు
పై నమరావతి కరుగువాడు. ఇతఁ మహేంద్రుడేమని విన్నప
ముఁ బుత్రెంచునో! తేలుకు పెత్తన మిచ్చిన రేయెల్ల కుట్టిసట్లు
దుష్టులకు సైతము వివేకము లేక భక్తివీరుడైనయెడ నమో
ఘము లగువరము లొసంగి యీవిధముగా పిమ్మట మిడుకులాడ
వలసి యున్నాడను.

వాణి:—కాలార్జితము! జగత్కర్మఫలము! దీనికి మీరు కారకులుకా
రు; మీరు తటస్థమాత్రులై సర్వంకషప్రజ్ఞ గలిగినభగవానుని
ప్రపంచలీలాజాలమును వీక్షించి నాదే యని భ్రమించి వృథా

వ్యాకులచిత్తు లై యుంటిరి.

బహ్మ—నతీ నిక్కువము. 'నీనమాధానవచనంబు లుపనిషత్సారములు ఇంక లెమ్ము. కొంతతడ వాదిదేవారాధన తత్పరత మై, యాసికతామయ ప్రదేశమున వసంతము. కాని, అహల్యా! ఎవరేని యతిధులు వచ్చిరేని సత్కరింపుము.

(నిష్క్రమింతురు) .

శ్రీ అ హ ల్యా న హ ప్రా క్ష ము .

తృ తీ యాం క ము .

[స్థలము సత్యలోకము. ఉద్యానవనము.]

బ్రహ్మ—నతీ! భవత్కుచకలశవర్తులత గామించి దాడిమీ ఫలము
లు ధూమమున కభిముఖంబు లై తపంబు గావించుచున్నవి.

వాణి—వనదేవత నీ పై గలబాళిచే నున్నగ్ధకోరకంబుల నెవంబున
నీరాజనప్రదీపాంకురంబులు కల్పించు చున్నది.

బ్రహ్మ—ఇటు చూడుము. ప్రవాళకాంతినమంచితంబు లగుమా
కందకినలయంబులు నీ ప్రేరేపణంబున నిత్యుశరుని బాణంబులువో
లె గిన్నట్లు చున్నవి.

వాణి—

గీ. విరహిజనదుఃఖకారణభీకరములు

పిల్లకోయిల లివియె సంప్రీతిమెయిని

లలితముగ “కూ” యటంచు కల్యాణగీత

ములను వినుచుచు నుండె నీమోరఁ గనుము.

బ్రహ్మ—చెలీ! ప్రళయవాతోద్ధూతతుంగతరంగనంగతతిమితిమిం
గల మకరనికరక రాఘాతకోలాహలముఖరితదశదిశావకాశం బ
గు సముద్రంబును మసలోకములోని పుండరీకసమాచ్ఛాదితం
బును బిసవాత్రదంతరితంబును ప్రతిబింబితో పాంతపాదపప్రక
రంబును నగునీకమలాకరంబును బొడగాంచి లావణ్యవంత మె
య్యదియో నిర్ణయింపుము.

వాణి—సర్వజ్ఞు లగుమీ యిండ్ల నే నేన్ని నిర్వహింపవలెను. (కనుగీటును)

బ్రహ్మ—చూచితిని. ఇంద్రుఁ డిటనే మందారతరుచ్ఛాయ నాపీ ఘంఠై పెదవులు విప్పుచుండెను, ఈవంక కేగుదుముగాక.

వాణి—తాపశ్శరంబున నిట్టూర్పులు పుచ్చుచున్నాడు.

బ్రహ్మ—మోహహాలాహలం బతనిని దహించు చున్నది. చూడుము,

గీ. చెల్లెలి యుడవులఁ గాల్చుకార్పిచ్చుకన్న
లడఁగివార్ధి రేపెడుహాలహలముకన్న
బహులకష్టాకరదరిద్రబాధకన్న
మోహ మధికంబు సంతాపమూల మరయ.

వాణి—శునాశీరుడే మియో బ్రలాపింపు చుండె.

బ్రహ్మ—యన మీకెల్ల విహతితము రమ్ము.

ఇంద్రు—(హంత నున్మీలితాక్షుండై) ఏమి యీవిధాత్మతనుకల్పనా కౌశలము.

సీ. ఏటివెంబడి నిరాఘాటంబుగా సాగి

చ నెడుకాంచనకలశద్వయంబు

ఉరుమారుతోచ్చలదూర్చి పంక్తులఁ దోంగు

చలువనిగ్గులు దేలుజక్కవకవ

నున్నసోఁగదీఁగల నెవని వట్టువ లావు

జాలువా టెడ్డు స్థుమస్తబకయుగళి

స్వర్గ దీవీచికాసారపరిపుత్ర

గురుతరసురకుంభికుంభ యుగము.

గీ. స్మృతికిఁ గొనివచ్చు చెంతయు జెన్నుభిగిలి

తనుసుధాపూరకాంతి సంతానమందు

మున్నులను వేయమెటుగులమొత్తము లగు

తన్నికుచపాళి నెడలోనఁ దలఁతు నెపుడు.

బ్రహ్మ—మోహవిషము తల కెక్కినది.

వాణి—నుండరతఁడందర్శన విదాహదోహలం బగు నీవెంగలిమో

హంబునకును, ధర్మాచరణసాహాయ్యక మగుప్రేమకు నంతవ్య

త్యాస మున్నది.

చ. ధగధగమండి, కాననహుతాశనుఁ డేర్చి వహించుగీలలన్

నిగనిగతళ్ళులన్, భువిని నింది సుధానవ మానువేల్పులన్

సాగియఁగఁ జేయుచుందుఁడు, విశుద్ధతఁగాంశుల బొల్చియట్టులన్

బాగుల నొనర్చు మోహ మతిమోఢము బ్రేమమజస్ర మిచ్చెడున్

ఇందు—

కం. సౌరభవిహీన మైనన్

సౌరవసహోత్కరము, నసారంబ యగుం

జారుతటిల్లత నెడసిన

వారిధరప్రభయుఁ గూడ వ్యర్థంబ యగున్.

కం. నానంసారం బాకాం

తానంగతి దొరయకున్న తరళజలాంచ

త్కాసారము రాయంచల

వానంబుగ మననియట్ల వ్యర్థంబ యగున్.

తరుణి ! సుస్నిగ్ధకపోలనరోవరకీలితకరకమల మగునీమనోహ

రాకృతి యెవరిని వలపింప కుండును?

బ్రహ్మ—నిన్ను దప్ప మ తెవ్వరిని వలపింపదు.

ఇందు—యువతీ! మనోజపుష్పభల్లంబుల పోటులకులికి భయభ్రాం

తుండ నైననన్ను నీమధురాలాపమంత్రంబుల నాశ్వాసింపగఁ జే!

నఖాంకురనూత్నహరిణాంక రేఖాభ్యుదయంబు నీవక్షోజపర్వత

శిఖరంబుల గల్పింప ననుకూలంబు నేసి మఱీయవిరహతాపాం
 ధకారంబు మాయుపుము! మండస్మితసుగరవద నారవిందయై
 నాప్రేక్షణాభులదప్పి దీర్పుము. నీతోగతి శెప్పల నప్పళించుచి
 సాళిచూపుల నమృతంబుఁ బ్రసాదించి మోహదాహదండహ్య
 మానం బగుదేహంబును జల్లవఱుపుము. వెచ్చనై సౌఖ్యసాంద్రం
 బగునీపరిష్కంఠంబుచే నన్న నానందసామ్రాజ్య పట్టాభిషిక్తుఁ
 గావింపుము. (అలింగనము చేయబోయి, ఏమియుఁ గానక, పూ
 ర్తిగఁ గన్నులు విప్పి) ఓహో! ఇదేమి! బట్టబయలు!

వాణి—మ జేమనుకొంటివి! నీగుట్టు బట్టబయలు లైనది.

ఇందు—

గీ. మృదులపల్లవవిసరంబు మేసిమేసి

కోకిలం బేల గూసెడు కొనరికొనరి

సుందరరసాలపాదపబృందవీధి

నాదుహృదయంబు నగలింపఁ గాదె యిపుడు.

అరుణకాంతివృతరబై పశ్చిమంబుర క్షకాంతుల వెదజల్లెడు. ఈ
 సమయంబున—

బ్రహ్మ—మబ్బులు దిశాముఖంబుల నావరించుచుండె. బహుశవక్షం
 బు, చంద్రుఁ డింక నుదయింపకున్నాడు. సతీ! అటుచూడుము.

ఇందు—

చ. శుకములు పల్లటీ ల్లోనుచుఁ జొచ్చెడు నల్లదె కోటరంబు లం

శుకములఁ గప్పమానినులచొప్పున వే ముకుళించె వద్దినుల్

ప్రకటపూత్రసంకలితపాణినరోహిహుడైనమారుడీ

వికటతమస్సమాళితతిబెంబడి దాడి యొనర్పఁ జూచెడుకా.

బ్రహ్మ—

సీ. కలధౌతగిరికూటకమనీయతటమున

వటపాదపచ్చాయ వరలువీరి

మందారమల్లికామకర్ణందబిందున

మాకృష్టమధుపసంభ్రమము లొలయ

పశ్చాద్దిశాహిమప్రాస్తాద్రి నెనసెను

తెలియెద్దుఱుకె ప్రతిధ్వనింప

హస్తినక్రూరివిలాప మవనయింపఁగ గారి

యాడుపల్కులఁ జెప్పు లలరు చుండ

గీ. మాలిభాగీరథీతరంగాళులందు

లీల బాలామృతాంశుఁ డయ్యాల లూఁగ

నెనఁగు చుండెడుశంకరుం డసితరాత్రి

పైకొనినయంత వేచె శుభకృమార్థి.

వాణి—భువనసంచార మింక శంకరుడదిద్రావిరహితుండై యొన
ర్చువాడు. నాకాధిపుఁడు విప్రీలంభవేదనాదూయమానుండై
యుండి. ఈవిషయమున మన మేమి చేయ నగు.

బహ్మ—ఈశ్వరుం డితరకార్యమగునుం డగునితనిఁ గాంచిన నాగ్ర
హించుట నిజము.

ఇందు—

గీ. మోహరించి ముక్కంటిలో మున్ను గొంటి

వంగనాశనమీ ననంగ! అడరి యిపుడు

నన్ను మార్కొనునిన్ను గాంతావిలోక

బద్ధనిగఁ జేతు స్వాతంత్ర్యభాగ్య మేద.

వాణి—పిచ్చి ముదిరిపోవు చున్నది. మన్మథునిపుష్పధనుర్ముక్త
ము లగుభ్రమరర్పంకారగుణకవ్వణసనముద్ధతమోహశిలీముఖంబు
లకుల్కి యిందుఁడు బాహ్యప్రపంచమునేమఱు చుండె.

బ్రహ్మ—ఇట్లగుగాక. (ముంచునకు వచ్చి) విజయా! ఇటు జాటు
ము. (ఎలుగెత్తి) భూమినంతయు నెవండు రేపు రేపకడఁ జుట్టి

రాఁ గలడో వానికి నాయనుంగుఁగూఁతు నహల్య నిచ్చెడ.

విజయుఁడు—(నేపథ్యమున) చిత్తము!

వాణి—ఇంద్రుఁ డదరిపడి లేచు చుండె. ఇఁక గృహభీములులమై పోదము.

ఇంద్రు—(అదరి ఎదురేగి) పూజ్యపాదులారా! నమస్కృతులు.

(బ్రహ్మఁవాణి—ఆశీర్వాచోపురస్కరంబుగఁ గుశలసంప్రశ్నము.

ఇంద్రు—మీకృపావశంబున నింతవఱకు డేమమే.

వాణి—(స్వ) ఇఁకపైన డేమము!

ఇంద్రు—తల్లీ! మీ రింతవఱకుటనే విహరించు చున్న చందము గన్న ట్టెడు. చూడనందులకు డమింపుఁడు.

వాణి—త్రింశత్కొటి దేవతాపాలననిమగ్నుఁడ వగు నీ కెన్నియో కార్యములతోందరలు.

ఇంద్రు—తోందర లేవియు లేవు.

వాణి—విచారమగ్నుఁడ వని నీముఖము చెప్పక చెప్పు చున్నది.

ఇంద్రు—(లజ్జావనతవదనుఁడై) రక్షణకై గంకణము కట్టి మీరు నాపైఁ బ్రపూర్ణదయారసప్రసారము నేయుదాక విచారమునకు హేతువే లేదు.

బ్రహ్మ—మందిర మల్లదే! చేరుదము.

ఇంద్రు—(స్వ) అచ్చట ద్వారము నోర్కఁజేసికొని శివాధ్యక్షరీర య గుభవానిభాతి నిల్చి యహల్యను దన్విగాఁ గాంచి నాకమునక రుగుదుగాక.

వాణి—అహల్యావివాహవిషయికవార్త నాలించితివా?

ఇంద్రు—(స్వ) వినకేమి! (ప్ర) ఏమని? మాతా!

వాణి—ఎల్లుండి రేపకడ భూప్రదక్షిణంబు గావించి వచ్చువాని కొ నంగుదు మని.

ఇందు—(స్వ) ఇది యెంతవని? కుబేరునిపుష్పకము నడిగి దానిలో నిమేషమాత్రమున ప్రయాణసర్వస్వము గావించుకాక.

బ్రహ్మ—ఆపరుగిడివచ్చువా రెవరు?

ఇందు—(ఆవంకఁ జూచి) మందారుఁ డేల యతిత్వరితంబుగ నడతెంచువాఁడు.

మందా—(నచ్చి) సత్యాధినాథులారా! వందనము. ప్రభూ! మహేంద్రా! లంకాధీశుం డగురావణుండు మేఘనాథునితోఁ గూడి యశఁఖ్యాకంబు లగుదైత్యదానవబలంబులతో నరుడెంచి యమరావతిని ముట్టడి నైచి యున్నాఁడు. నిలింపులు గుంపులుగూడి కుగ్రద్ధులై యుద్ధసన్నద్ధులై ఘోరితంబునకుఁ జోయిరి. వెంటనే ప్రోలికి రండు.

ఇందు—(నసంభ్రాముడై) పాక్షికంకుఁ డింతకు వచ్చెనా? పుష్పకాహుఁడు గుబేరుఁడు—

మందా—(అర్థోక్తిలో) ఆవిమానము నెన్నఁచో మూతిపండ్లు విఱుగఁ దన్ని రావణుఁ డన్నకడనుండి గ్రహించెను.

వాణి—నువ్వంతవినము నూలుకాకులఁ జంపునట్లు రాక్షసులు వరబలదర్పితులై రా, యెంతయేని జేయఁగలరు.

ఇందు—యముఁడు కాలపాశహస్త్యుడై—

మందా—యమునితోఁ జోరింతకే ముగిసినది.

ఇందు—వరుణాగ్నులు?—

మందా—వా రెక్కడ? పిఱికిపందలై తలఁ దాఁచుకొనిరి. సూర్యచంద్రాదులు కాందిశీకులై రావణునాజ్ఞ వెఱుతురు.

ఇందు—కానిమ్మ! రావణుఁ డెంత? మేఘనాథుఁ డెంత?

మందా—శిల్లయైనను పులిపిల్ల చెడ్డదే.

ఇందు—నిక్కువము. సూదికి బెజ్జ మున్న దని జల్లెడ వెక్కిరించి

సట్లు పరిపంధిబలంబును బరిహసించుట దిక్పతులు లేక, తెక్క-
లూడిన పక్కివలె నైన నాకుఁ దగనిదియ! ధైర్యం సర్వత్రీసా-
ధన మ్మనుగీష్పతియవదేశ మనుసరించెద. మందారా రమ్ము.
కమలాసనా! మహాత్మా! దయఁపఱచుము. జయంతాదులతో
సడవి కేగుటయో, జయించుటయో యగును. మీబలము సం-
దగొని వెడలెడను. మాతా! పోయి వచ్చెదను.

బ్రహ్మ యి వాణి—నీవవిజయశీలివి కమ్ము.

ఇంద్రు—ప్రసాదము. (మందారునితో నిష్క్రమము.)

బ్రహ్మ—అమితదర్పసముల్లసితుఁడైన మేఘనాథుఁ డింద్రజిత్తుగను.

కాని విజయమాత్రాకాంతి యగు రావణునకు రాజ్యార్జనాభిలా-
ష లేని, యింద్రునకు దేవలోకత్వ ముండును. ఇదంతయు
నొకదినములో జరుగఁ గలదు.

[తేరపడును.]

శ్రీ

అహల్య సహస్రాక్షము.

చతుర్థాంకము.

(స్థలము: సత్యలోకము: బ్రహ్మభవనము.)

1 తపస్విని:—అదే గౌతము డాచతుశ్శాల నలంకృతుడగు చుండె. పృణాను శృంగార మంగీకరింప నహల్య నిటు తెగడు.

2 తపస్విని:—ముత్యాలచవికేయందు జలక మార్చితిమి. రక్తకాంతినుండరం బగుపరిధానంబు నిప్పుడే దొడిగించితిమి. ఆమెవిసల చికుర కలాపంబులచివర మాక్తికంబుల వోలె దొరగుకణంబులురుల ద్రోచితిమి. పసిండికుండల నిర్మలజలంబుల గొని పుణ్యాంగన లేతెంచిరి. ఇట కనకాస్తరణంబునుపుడు.

1 తప:—కొత్తపెండ్లికూతు రగుట పాప మహల్యకు సిగ్గు.

“గౌరకల్యాణమే! శోభానమే! వైభోగమే!

ఏమే!—నీగొం తింతకలుపరాడలే

2 తప:—కాని; పసపు తీసికొనుము

(అందఱును కల్యాణముపాట బాడుదురు)

3 తపస్విని:—అహల్య! రమ్మ! అమలకీలాఘ్నణిపరీత మగుభర్త శలాకవోలె నరుణప్రభాభాసురరే టగువస్త్రంబుతో వెల్లునీయుండల ననల్ప రత్నాకల్పరుచి గైసేయుదును.

అహల్య:—(వచ్చి) నాకేసామ్మును వలదు.

2 తపస్విని:—బిడ్డా! ఈపైడిపట్టంబును మణులపతకము స్వర్ణమేఖల కట్టుమని వాణి యిచ్చె వలదనకు. నీవాలారుంగనుగొలంకుల కాటుకరచింతుము.

అహల్య:—(స్వ) నిర్మలకౌశేయసమాచ్ఛాదితసర్వాంగుడగు నా మన్మథుని కలంకారములు దొడుగ కుండియు నతనిసౌందర్యము నెల్లివిరియు వెన్నెలవోలే చిత్తము నాకర్షించెడు. సహజలావణ్య మే లావణ్యము. తొడవుల నుడువుట నొడలికిసౌందర్యమొసగవు.

వాణి:—(వచ్చి) కుమారీ! ఈపారిజాతంపు: గ్రొన్ననలదండ నటుత ధరింపుము.

అహల్య:—ప్రసాదము. (ధరించి) (స్వ) సరస్సులోనినరోజమువిధా న, విశ్రాంతిమున బొందుపడిన ధనముభాతి ధర్మము. దెచ్చిన ^{జ్యోతి}క్రియ, దయా విశిష్టం బగుప్రాథవముజెన్నున తపస్తేజోస హ్యంబగునీ తనితనువున మాలికి సరిపోవును.

వాణి:—బిడ్డా! మునికాంతలు గొనివచ్చిన యీభూషణంబుల ని రాకరింపకుము. వారిపల్కుల నాల్పించి తదాశీఃపరంపరాభి వర్ధి తయశవు కమ్ము.

అహల్య:—(స్వ)

గీ॥ పటుజటామధ్యలసి తేందుభాన్వరుండు

శివునిజెన్నునభాసిల్లుశిష్టుడితని

పాదయుగళంబునాదు హృద్యాగమునకు

తరళతరచిన్నూర్తినిదాల్చుగాక.

ఈభూషణంబులే! అయినను పూజ్యులయాజ్ఞను జవదాట గూ డదుగదా? (భూషణములధరించును)

వాణి:—తల్లీ! ఇక నిట మూగియున్న పుణ్యాంగనాజననహస్రింబు లకు నమస్కరింపుము.

అహల్య:—(స్వ) ఆర్యపుత్రుని కోమల కనుమదామముచే నలంక రించినయాకాంతాకరయగళి పవిత్రీకృత మయ్యె. అట్టి పవిత్రత తోలేశ మాత్రమేని బొందనియాకరంబుల నెట్లు మొగుడ్తును.

చ. మృదులముగా నభాగ్రముల మేచకధీధితిఁ బొల్పుపెన్నెఱుల్
విడిరిచి పూలజుట్టె నదె వేడుక నొక్కలతాంగి దృశ్యమై
యొడుగుచు లేచు లంబజలదోత్కరము క్తతటిల్లతాప్రభల్
గదురగ నట్టిభాగ్యమును గాంతువు సంభ్రమ మేల జిత్తమా॥

బ్రహ్మ:—(గౌతమునితో గూడ బ్రవేశించి) కుమార్తా! ఇవ్వరవర్ణిని
కరంబు గొని యీపుణ్యాంగనాజనావలికి నిమ్మహర్షిసందోహం
బున కుం బ్రాణమిల్లుము.

అహల్య:—(స్వ)

సీ॥ సితమమబద్ధంబుచికురజాలంబుతో

రపువెన్నుపైన జీరాఁడు చుండ

సలలితోరస్సీమ గలితమృగాజన

మై వెలిజన్నిద మమరు చుండ

మడతలు దీర్చిన మడుగుపుట్టము కటి

నుండి పాదముదాఁక నొరయుచుండ

అతివి శాలోన్నతం బైనఫలము మీఁద

వహ్నినా బొట్టొండు వరలు చుండ

గీ॥ శుభ్రధవళోత్తరీయుఁ డై యభ్రకేశు

స్మృతికిఁ గొనినచ్చమహాసీయసుందరాంగు

నితని వరియించి యగజాత యీమె యనఁగ

పతికి ననుకూలనై జన్మఫలముగందు.

గౌత:—

చ. పెనగెడులజ్జ, చూడుకలను ప్రేమకునోడగ, పాణికంకణ

కృణనములుల్లసిల్ల, జటిగౌనసియాడుచునుండలాజలన్

మణినికరంబునుచ్చిరముమండనమండితమై యొనంగఁగా

వణకెడు కేలఁబోయుమగునన్ మనసాదలపన్ దొడంగితే॥

(వివాహకార్యములుసక్రమముగానడచును)

అహల్య:—(స్వ)

సీ॥ ఆశుశుక్షణికి నుపాసనం బాసఁగఁచో

కేలుకేల దెచ్చుల్లీల దలఁప

అంబరగృంధ్యత్సవారంభమందున

న గుదభుకొత్తు నానసము దలఁప

ధృనిపనవీక్షణోత్సకత గండముపై న

చెక్కిలి నొరయించు చెన్ను దలఁప

పడిహితైషిణులమేల్పంతి కెక్కినయరుం

ధతి జూపుధర్మతత్పరతఁ దలఁప

గీ॥ బ్రాహ్మణవ్రజాశీరభివర్ధితంబు

నగు నమస్కియ ననోన్య మొరసికొనుచు

మఱిగి చూపులఁ జూచెడు మమతఁ దలఁప

పులకరించెడుమేను నుప్పొంగు మనసు.

మందపాలుడు:—(దంపతులు నమస్కరించిన గని) తల్లీ! పతినోత

వైచికకాలము మనిశీర్తనీయ వగుము. పుత్రా! సుఖుడవుకమ్ము

బకదాల్చ్యరైభ్యకులు:—(నమస్కరించు శౌతమాహల్యలఁ గాంచి) న

తీపతులారా! సకలాభిమతసిద్ధిరస్తు.

బ్రాహ్మ:—నుహ్నిపుంగవులారా! ఇక మన ముహూర్తము శౌతముచిం

టికనుప ననుజ్ఞ యొనంగెదరా?

(ఎలుగురాలృడ)

గీ. ఏరువారును భేద మేవిధిని లేక

కువలయాఖిలనృప్తిద యుండ నాక

సాకతముబేర్చి నిటుమానసము గలంగ

నెటుత్యజింతురొ తనయల నేనెఱుంగ

నేకపుత్రిక లగువార భిన్ననికడకు.

మహద్వలు:—మహాత్మా! నీవ యింతదురపిల్లిన లోకులమాధ్యమున
కు చింతింపఁ బనియుండదుకదా!

బ్రహ్మ:—చక్కఁగా మందలించితిరి. బిడ్డా! అహల్యా!

చ. పతిచరణాబ్జయుగ్మము నపారతపోమహిమాంచితంబునం

చితబహుపుణ్య మెయ్యెడ నశేషమచంచల మైన భక్తితో

హితమతి వై భజింపుము సహిష్ణుతఁ గల్గ చరింపు మన్నిటన్

బతికృతమేకృతం బనఁగ భాసిలు మమ్మ భవాని మించుచున్

మహద్వలు:—కాలవిలంబమేల? విషఘడియ లారంభ మయ్యెడిని.

వాణి:—అమ్మా! సంయములయాజ్ఞ యైనది. సత్యలోకమునుండి
యవతరింప వలయును.

అహల్య:—(ముందున కడుగిడి) తల్లీ! పోయి వత్తునా?

వాణి:—అమ్మా! పోయి రమ్ము. ఇదె కనుంగొనుము.

గీ. చిటుతపాయమునుండియుఁ జెంతఁ జేర్చి

ఎఱకలను జక్కఁజేయుచు నెపుడుపాలు

కుడువఁ బెట్టుచు సాకితి, విడువలేక

వెంటఁ బడియెడురాయంచఁ గంటివొక్కొ.

నర్మ:—నీహంసకంబులయులివునకు మఱగినదివోలె వెన్నంటునీ
స్మరాశరాజంబు నెట్లు సమాధానపరచెదవు.

అహల్య:—(హంసముమేను నిమిరి) నెయ్యంబునంజేసి నిన్నువిడిచి
పోవ నాకును గాల్గడకున్నవి. నీజోద్భవశ్రేష్ఠమా!

నీ. నాకల్లోలినీశీకరంబుల దోఁగు

పుండరీకంబుల పొందు గాంచి

శరదాగమస్ఫూర్తి నరుదారు శాముదీ

ద్యుతులతో సరి తులదూఁగ గాంచి

సాంధ్యారుణప్రభాసాంద్ర మయ్యనుదెలి

జగి వెట్టుమల్లెల చెలిమిగాంచి

కలభా:—భవదీయకుచతలప్రాలంభి మాక్తిక

తరళహారంబుతోఁ బెరయ గాంచి

అహల్య:—(అట్లనే మరలఁజెప్పి)

గీ. యెసఁగునిన్ను మరాళమాయెడపి లేక

తనివి నొందించుగావుత తవకమునను

వాణి చినసంతతులచేత, వత్తు నిన్ను

జేర నెప్పుడైన నీకథల్ జెపులఁబడఁగ

(మోకరించి హంసను ము ద్దిడి) లీలాశుకమా!

బ్రహ్మ:—కుమారీ! ఆలసింపకు

అహల్య:—

గీ. మధురభాషణంబులతోడ మహితగతుల

తోడ నీయంగకమ్ము లస్తోక ముదము

నాకు నొసఁగుచు నుండఁనీనాటిదనుక

అండజంబ! నువ్వు త్తచయంబువోలె

సెలవిచ్చెదవే.

సర్పద:—అహల్య! ఇదె చూడుము. భవనద్వారము దాటి పుష్ప

వాటిక కరుడెంచితిమి. చిన్ననాటినుండియుఁ బోది యొనర్చి

పెంచితి నని శుకహంసములకై యింతవగచునీవు మాటలురాని

నోరులేని యీమాధవీలతాసహకారకుమారుల నెటుల వీడి

కొనియెదవో?

కలభా:—

గీ. పులుకడిగినట్టి ముత్తైము పొలుపు మీఱి

ష్ఠధువయోధర శిఖరుల ప్రిదిలి దొలుగు

సశ్రుకణహారసంతతు లబలయొసగె
తరుణమాధవీనహకారదంపతులకు.

సర్ప—తలోదరీ! యీయేలావనంబులు . దాడిమీతరులు, చాంపే
యములు నారంగంబులు, కమలకాసారంబులు, కేళీగిరిగుహకం
దరములు, పుష్పాడియేరులు, పాండుసైకతంబులు, చంద్రప్రస్థ
రవేదికలు, ఘుమఘుమ వాసించుగుబురుపూపాదరిండ్లును, ద్విరే
శధ్వనసంతతంబు లగువసంత నిశాంతంబులు మొదలగు స
న్నియువిడిచి మాడెందంబులనుమ్మలకమ్ము గ్రమ్మించితివి. వీ
నినన్నిటినిగనునెడసీమధురాలాపములు, నీప్రణయాపాంగ వి
లోకసములు, నీకృతకకోపములు, మనసుననాటిచింతఁజెందించు.

కలభా—మగనియింటికిఁ బోవుచుసంభ్రామయైనవత్సణముఁ గాంచిన
కురంగి తెఱంగున మమ్ములను మఱచి వెడలి పోవుచున్నతన్ని
తోనేలయిన్ని పల్కులు?

సర్పద—ఔను పోయివత్తునని కూడ చెప్పదు.

అహల్య—(వెనుదిరిగి) చెలులారా! వృథాదూషణలేల? విమాన
మారోహించునెడ, వచింతమనియుంటిని. నన్నక్షమింపరా (కే
లోడ్చును)

సర్పదీకలభ—(అహల్యనుగౌఁగిలించి) చెల్లెలా! మమ్ములను మఱ
చిపోకుము. అప్పుడప్పుడు వచ్చు నారదునితోనైన, లేక నీదుది
వ్యమగుపాత్రరముచే నైన నీకుశలంబులను బుత్తెంచుచుండుము.

అహల్య—అట్లనే!

బహ్మ—కుమారీ! సత్యభవనపుసరిహద్దుఁ జేరితిమి. మీరికవైమాని
కులు గావలసి యున్నది.

అహల్యఁగౌత—(వాణీబ్రహ్మలకు ప్రణమిల్లుదురు—
వాణీఁ బ్రహ్మః—సకలసౌఖ్యప్రాప్తిరస్తు.

అహల్య:—(అంజలిఘటించి)

సీ॥ వేదఘోషణలచే వీనుదోయికి నింపు

నలవర్చునట్టిమహర్షులార !

కడఁగి సాతివృత్త్యగరిమచే ధన్యులై

దనరారుకాంతామతల్లులార !

వరధర్మనిరతిసంపర్కింతు తాశుభ

ప్రదసత్యలోకనివాసులార !

అమలానురాగార్ణవాంతశ్చరిన్ములై

నాతోడమన్నబ్రాణంబులార !

గీ. తగువిధాన బెంచిన తల్లిడండ్లులారా !

యెల్లరికి నంజలిఘటించు నిధభక్తి

కలభా:—

మాయహల్య యజస్సంబు మహితభాగ్య

విలసితగ నుండ మీరు దీవింపుఁ డయ్య.

అందఱు:—తథాస్తు.

[తెరపడును.]

శ్రీ
అహల్యానహస్రాక్షము.
(పంచమాంకము.)

—*విష్కంభము.*—

(నందనోద్యానవనము స్థలము.)

నేపథ్యమున:—(భేరిధ్వజములు. గుఱ్ఱములచప్పుడు, నేమిస్వసము)

[ఇంద్రుడు—మాతలీ! రథమును త్వరగ పోనిమ్ము. నే

నిచే నందనోద్యానమున విక్రమించెదను.

మాతలి:—అట్లనే! పిమ్మట?

ఇంద్రు:—ఇటకు రమ్ము.

మాత:—చిత్తము.]

(ఇంద్రుడు రంగమును ప్రవేశించును.)

ఇంద్రు:—ఎవడురా అక్కడ?

తోటమాలి:—ఆ! ప్రభూ నేను సుమాలిని.

ఇంద్రు:—పూసెజ్జ నమర్చితివా?

తోట:—ఇట్లు రండు (త్రోవచూపును.)

ఇంద్రు:—పారిజాతనగచ్ఛాయతో నేసితివా? తల్ప మేమైనది?

తోట:—ప్రొద్దున నిక్కడ నమర్చు మంటిరి.

ఇంద్రు:—ఓ మఱచితిని. [స్వ] ఈసాడురావణుఁ డెటనుండి వచ్చెను. [ప్ర] సుమాలీ! ఇక పొమ్ము. కదనమున శత్రువులరహస్య వ్యాపారములు గనఁగొని రమ్మని మందారునకు చెప్పియుంటిని. వచ్చెనేమొ?

తోట:—ప్రసాదము. చూచివచ్చెదను. [పోవును.]

ఇందుఁ—పూర్వము దైత్యు లింతయహంకృతి చూప లేదు. కాని
యాలంకావాసులు.

(మాతలివచ్చును.)

మా:—చాల గడబిడ చేసిరి.

ఇంద్రు:—అబ్బా! ఈసారి యూపిరితో వచ్చితిమి.

మా:—ఇం కొక సారి యుబ్బసముతో వత్తుము.

ఇంద్రు:—ఎట్టిసాహస మొనరించితిని.

మా:—అబ్బబ్బ! ఎంతసాహస మొంతసాహసము.

సీ. ఎద్దులు వోయంగ యేఱులై పాఱంగ

లంఘించి లంఘించి లాగు నితఁడు

బల్లెంబు తీసుక బల్లిని చంపెను

బలవంతుఁ డింద్రుండు భలే! భలే! భలే!

ఇంద్రు:—చాలును.

మా:—యుద్ధము విడిచి పఱుగెత్తి, గబగబ, దడదడ రథ మొక్కువే
శకు కన్నడిన మడమ లెంతగుండములు?

ఇంద్రు:—“జీవక భద్రాణి పశ్యతి”కాలముగానివేళ కదనమువలదు.

మా:—మీవంటివరాకృతిమెఱువలి కిట్టిసీ తియేగురుఁడు చెప్పవలయు
ను. సమయజ్ఞుఁడుగదా గురువు.

ఇందుఁ—పేలికుము. వరగర్వితునితోడనా పంచెము.

మా:—అమృతముద్రావి చావులేనిదేనతాచక్రవర్తియా పరుగెత్తుట.

ఇంద్రు:—ఛీ! ఛీ! విధి పురాకృతకర్మపరిపాక మని మూఢులకుఁ దె
లియదు.

మా:—సీతాతలకాలమునుండి యున్న నేను మూఢుఁడనే ముందు
వచ్చినచెవులకన్న వెనుక నిక్కినకొమ్ములే పొడవు. పాపము!

ఇంద్రుఁడు బహుబుద్ధిశాలి. ఈమాతలి—

ఇంద్రుఁ—(అర్ధోక్తిలో) కట్టిపెట్టుము. కన్నా రచూచి తెలియకుంటివి.

మాఁ—చూడక నీవు తెలియ కుంటివి.

ఇంద్రుఁ—ఏమిచూడక

మాఁ—పరబలపరాక్రమములను—రావణుసిహంకృతిని

ఇంద్రుఁ—చూచితిని.

మాఁ—నిజమే. హృదయఫలకములోని యూర్వశిని

ఇంద్రుఁ—ఊర్వశియా? అహో! లావణ్యము. అహ—

మాఁ—ఎవరిలావణ్యము

ఇంద్రుఁ—అహల్యలావణ్యము

మాఁ—బ్రహ్మశిల్పిత యగు సహల్యశాలిక. నీవుతాతవు. ఆమె లా
వణ్యముతో నీ కేమి?

ఇంద్రుఁ—ఏమియు లేదు. రావణు నెట్లు జయించుట?

మాఁ—ఈచాంచల్యమే నిన్ను జయించినది. పరశ్రీబలాత్కృతి
దూష్యము. అందరానిదాని క త్రొత్తుట.

ఇంద్రుఁ—అ దెట్లు

మాఁ—ఆమె బ్రహ్మతనయ. నీకు సోదరీసమ.

ఇంద్రుఁ—చీకటిలో నేమిశాంధవ్యము!

మాఁ—అధర్మములో జయ మెట్లు? వృధాడంబరుఁ డగుని. వీడ్చి
భూపతి నెవనినేని దెత్తు మన్న జనకుఁడు. జ్ఞాని—నశరథుఁడు
ముదుసలి—రాముఁ డిప్పుడే విశ్వామిత్రునికడ విలువిద్యనేర్చెను.

ఇంద్రుఁ—సాంగ మైవదికదా

మాఁ—ఐనది. దాననే హరుధనుర్భంగమునకై మిథిల కరిగెడిని.

ఇంద్రుఁ—ఏమి. పృయోజ—

వైశంపిఁ—గౌతముఁడు వివాహితుఁ డగు చుం డె(కలకలము) సత్య
లోక మింక దగ్గతినట్లే.

మా:—గౌతమబుద్ధుని సంసారి యగునా. నూత్న మహర్షి దంపతులకుఁ గట్నము లంపుట మనవాడుక.

పైనుండి:—గౌతముడు బుద్ధిశాలి. రూపగుణములు మేళగించిన య హాల్య సరిపోయినది.

ఇంద్రు:—(అడవి) హా హా వాణి యొనర్చినకట్టడినిఁ మఱచితిని. కాం లము మించెను. అమృతకలశము చే జారెను. ఈవారు బహు క్లిష్ట మయ్యె.

మా:—సుధకు భద్రముగ నురులు కోపుండిరి. కలవరించెదవా?

ఇంద్రు:—తేదు కాని

మా:—‘కాని’ పాడు, ‘కాని’ ‘కాని’ వచ్చిననే కల్లు నేమన! ‘కాని’ ఊ! తరువాత

ఇంద్రు:—రథ మాయత్తము చేయుము.

మా:—ఎక్కడికి?

ఇంద్రు:—అయ్యో! అపశకునమా? (కనరుకొనును)

మా:—నీగుట్టు రాణికి చేప్పెదను. వాత్సల్యముతో చెప్పు చుంటిని. చెడిపోవకుము

గీ. నిరతసురరక్షణంబున నెగడువాని

పరమపదనాథు భజియింపు మరసి యతఁడు

బోయెను గాక, ధర్మబై సంపూజ్య మగును

దుష్టకర్మపు కష్టనంక్లిష్ట మగును.

(పోవును.)

ఇంద్రు:—పో పో గౌతముడు భూప్రదక్షిణ చేసి వరించెను. బాస నన్ను మనసునకు గొన్న దో చిన్నది. సురథా!

సురథుడు:—(సురథుడు వచ్చి) ఏమి

ఇంద్రు:—విమానము దెమ్ము. అలిశీమ్రముగ రమ్ము.

సుర:—చిత్తము. (పోవును.)

ఇంద్రు:—అహో! దేవమాన మెంతవేగవంతము. బ్రహ్మమాన మింతవేగవంతము? అప్పుడే రావణవిజయకథాంత్యసర్వస్వము! రాముని అభ్యుదయము. సీతావివాహమే తడవు. రామరావణసమరము. వచ్చు ననికదా విధాతృనానతి. హో! మంచిచెడ్డలు యెదుగుటాకేవేళలో—

సురభుడు:—(వచ్చి) విమానము నట నిలిపితిని.

ఇంద్రు:—పద. (న్వ) అహల్య! నీమీఁదిపలపు శత్రువారావృత మగునిజ రాజధానిని విడువ గమకించు చున్నది. న న్వలచినము ద్దుగుమ్మా! ధాత యేలవిపరీతము చేసెను.

సుర:—విమాన మెక్కడికి?

ఇంద్రు:—మహాలోకమునకు.

సుర:—నరే.

ఇంద్రు:—ధాతృవై పరీత్యము—ప్రణయసరణి—

(ఇటువురు నిష్క్రమము.)

మా:—(పునఃప్రవేశము) ఏలోకము? ఎట్టివెట్టివి. (గట్టిగా) ఉపస్థమయమునకు విచ్చేసితిరుముపభా—(పోవును.)

[విష్కంభము ముగిసినది.]

(తపోలోకాభిముఖముగ విమానము వచ్చును.)

కాత:—(విమానాదూఢయై తనతో నున్న అహల్యను గాంచి) తస్మి! (కరాంగుళితోఁ జూపుచు)

సీ. అల్ల! మహాలోక మచట నుండురుహీర.

మల్లికాసితయశోమహితు లెల్ల

ఇయ్యదై! జనలోక మివట జన్మక్షేత్ర

రాహిత్య ముండునద్రవ్యములు గలరు

అడె నాక మచ్చట నమరులు ముప్పది
కోట్లభిరుతకేరి గొఱలు చుండ్రు
మనము డగ్గలు చున్నమహి తపోభవనంబు
సంయమధనుల విశ్రాంతిపట్టు

గీ. వివిధసుమవాటికాపరివేష్టితంబు
విప్రమనుపతనార్భటివిలసితంబు
నైన మందిరమియ్యదె యతివ! మనము
యానమును డిగ్గి లోపల కరుగ వలయు
అహ—ఆర్యపుత్రా!

సీ. ఒకనంక యామినీయోషిచ్చిభాధృత
సుమములౌ రిక్కలసాబగుఁ గంటి
గగననిమ్నగతరగల నూఁగుహంసంబు
రేతేనిఁచవి నొకకేవల గంటి
ఒకడెన ఘననమీరోత్పతత్కండుక
క్రియ నూత్న మగుజగద్రీతి గంటి
దితిజనేనావృత త్రిదశలోకవిలాస
సర్వస్వమును నొక్కచక్కెఁ గంటి

గీ. కంటి స్యర్థదీపైకతకాననముల
గంటి ప్రమధగణంబుల గావలహరి
గంటి మీసుసాన్నిధ్యంబు గన్నవాని
కెల్లమేటి సౌభాగ్యమునిదియకాదె.

గాత—పేయనీ! ఇటు ర మ్మిటురమ్ము! శయ్యాభవనం బల్లగున్న
మామిడిచెట్లనడుమ విరాజిల్లు చున్నది. కనుము.
అహ—వచ్చితిని (తపోలోకమున దిగినడచి) మర త్రిప్పితిరా! విమా
న మారి మెల్లఁగ దిగెను. ఇచ్చావహార మిట్లుండ వలయును.

గీ. అంధకారముఁ గాంతియు నుగ్గల్గింప
రెంటి బెర సెడుబ్రహ్మ కనున్బింబియుందు
ధర్మ మనువిమానంబుపై దరలు దంప
తులకు నిచ్చావిహారంబు దొరకునొక్కొ!
గాత—పియా! దిగు మనునంతలో నీ వే మెల్లగ దిగితివి
అహ—(ముందు వోయి)

గీ. రాగముల ద్రేంచి త్యాగధర్మమ్ము నమ్మి
సారనారయణాంఘ్రిపంకేరుహములఁ
జింతనము నేయుమునులనిశాంత మీపు
లోనఁజొఱనిమ్మునన్దపోలోకలక్ష్మీ!
(కేల్లోప్పును)

గాత—తనీ! ఏమి యీవాయుప్రళనము!

అహ—మనము విమానము డిగినయెడ నిట్టిదేరొడ బయలుదేరినది.

గాత—వేకువర్షాము! మండమారుతుని విహారము కాదు గదా?

అహ—ఏమో! (చెవి యెగ్గి) దవ్వున కోడికూత వినవచ్చినది. మ
న్నదిరాళిందంబునఁ గూడ కుక్కుటము మొఱయు చున్నది.

చీకట్లుమాత్రము దట్టముగనే యున్నవి. తరుబృందముల నీడలు
గాత—(అర్థోక్తి) చంద్రాస్తమయానంతరము తమస్సులో లీనమై
సవింకను బాగుగ వేఱుపడుట లేదు. కాని సఖరాయుధములు
మాత్రము ప్రాతఃకాలమును దెల్పు చున్నవి. ఇదియు నై సర్గిక
ముకాదా?

అహ—అవును. రండు ఇట్లేల నిల్చితిరి.

గాత—నే నుషస్సమయకృత్యముల నిర్వర్తించికొని, వత్తున్న ఇదే
గృహము ఈశెల్తురు చాటున నిమ్మందారశాఖాచ్ఛాదిత మయి
నట్లు గవ్వట్టు నింద్రానీలశిలావేదిక పై విశ్రాంతి యుండుము.
శీఘ్రమునఁ బోయిన్నాన మాచరించవచ్చెదను.

అహ—నేనును వచ్చెదను.

గౌత—కాంతా నదీతరంగశీతలంబు లగుపవనంబులు మిగులనాయా
సముఁ బుట్టించు. నీవిటనే యుండుము.

అహ—అయిష్ట లగువారిపల్కు ముల్కులుపోలే నళితగా శీతవా
యుసమాహతులు బాధింపవు.

గౌత—అయిష్ట లిట నెవరును లేరు. నిశ్శబ్ద మగునీస్థలము సత్యభి
వినలే లేదా?

అహ—ఆర్యపుత్రున కిష్టముగానిచో రాను లెడు.

గౌత—ముగుదా! నీరాక నడ్డగింపను గాని వచ్చునంతలో నగ్నియు
నుపకరణంబులును జలపూర్వకలశంబులును సిద్ధపఱచువారెవరు?

అహ—నే నే.

(ఉర్ధ్వముగా తపోలోకాభిముఖంబుగ్గనిందునివిమానముమఱొకడె
స రంగమున గన్పడును)

ఇందు—(విమానారూఢుడై ప్రివేశించి) సురధా! గమనమును
మందీకరింపుము.

గౌత—విద్యుత్కాంతిమంత మగునీభవనంబునకుఁ జోయి చూడు
ము. గృహిణిని వలయు సామగ్రి యెల్ల దొరకును.

సురధ—ప్రసాదము! దేవరయాసతినిఁ గృకవాకువులు కరాహత
ములై మొరసినవి.

గౌత—అదే! మఱల కోర్కు కూసినవి. నత్తునా?

ఇందు—అల్ల గౌతముఁడు ప్రయాణ మగుచుండె.

అహ—చిత్తము!

గౌత—పోయివచ్చెదను (నిష్క్రమించును)

ఇందు—ఆనంద స్రవంతీ ప్రాంతమున కర్పగుచుండె యానమునా
పుము కర్పనిరతు లగు విప్రులు ఛాందసమునుమా (స్వ)

గీ. భామినీబలాత్కృత పరిష్కంగనుఖము

మున్ను మిహికాచలంబున మన్నుఁ జేసి

ప్రవరుఁ డనుఛాందసుండు విప్రప్రవరుఁడు

నీలిహోతునిబలమున, వెన్న కరిగె.

సురధు—ఏమి యనుకొంటిరి?—విమాన మాగినది.

ఇంద్రు—అదిభూలోకవిషయము (స్వ) వరూధినీ కథ

సురధ—ఈతమాలతరుపంక్తిఁ గనుఁడు.

ఇంద్రు—తపోలోకవాసులకు మఱింత తాకికబుద్ధి మాంద్యము.

(ముందునకుఁ జొవును)

అహ—శోభావంత మైనయిదీపము మబ్బుల నెట్లు మాయించుచు
న్నది. (గూర్చుండును)

ఇంద్రు—సురధా ఈవనముఁ జొచ్చెద. నేవచ్చునఱకు నిటనే యుం
డుము.

సురధు—అజ్ఞ! (వెనుక నిల్చును)

ఇంద్రు—(వనముచుంకిగొతమృహముచు (జూచి) అహల్యా ఎ
ట్లు కూర్చుండి యుంటివి?

నీ. త్రివిశవారము బారుతీర్చి నమస్కృతుల్

నేయఁ గాంచుట నీకుఁజెన్నుగాదె.

(ముందునక నడుచును)

అహ—దీపమా!

గీ. దుష్పథావలంబులచేత దుర్భరంబు

జగతి దానిలో నత్కార్యనరణివీవు

యూరటను జాల గల్పింతు వుత్తమకి

యారహిత మైన భువిమన్ని యక్రమంబు

ఇంద్రు—నీకే నేనజభువి బడినవిరహ మెంత? ఇప్పుడును చిల్క
లుమేల్చునుచున్నవే

సీ. కీరంబులా కావు మారునవారికి

నాధారము శ్రేణిహయము లిది
భ్రమరంబులాకావు పంచాస్త్ర)నుహిమంబు

నాటజాటెడుపాటచాటు లివ్వి

కోయిలలా కావు కుసుమధన్వనిజయ

స్తుత్యలను మొఱు సెడుదుందుభులివ్వి

చిలువలా కావు కొంజగురుకైదువజోడు

వలపుకాకలరేపు భస్మ)లివ్వి

గీ. ఈతమాలంబు లియ్యెడ నేవుమీఱు

నంగజాంధకారంబున కాకరములు

శిఖర నూచుచు నుండె నుచ్చితము లైన

కేతనమ్ము లనంగ నారికేళములిట.

అహ—ఎవరో వచ్చున ట్లుండె (లేచున)

ఇందు—(ముందునడచి పడసాలజొచ్చి) అహల్యా! ఇదె మేఘ
వాహనుండు వినయవంతుఁ డగు చుండె.

అహల్య—(ఱిచ్చవడి లేచి) (స్వ) తపోవంతునిల్లాలి నగునాకు నితని
నాకీర్వదించుట సమంజసంబ యగును. ఇట్లగును గాక (స్వ)
వత్సా! చిరాయువు గమ్ము.

ఇంద్రు:—సుందరీ! భవత్సౌందర్యసుఫలముఁ గోలువిషయంబున వ
త్సుండనే. అందునఁ జిరాయువుగ నుండు మని సార్థకముగ నిర్దే
శించితివి.

అహ:—(స్వ) ఇతనిపల్కు లే లోకో సందిగ్ధములై యున్నవి. (ప్ర)
ప్రభూ! ఈతరుణమున నొంటిగ దరుణి యుండునీవిది క్రస్థలము
న కరుదే నవసరం బేమి?

ఇందు:—నీదర్శనంబు దప్ప వేఱునిమిత్తమే లేదు.

అహ:—నాదర్శనమా? (అనహ్యముతో) ఆర్యభృతుడు విచ్చేసిన వెనుక రంతు.

ఇందు:—విద్యుత్కాంతిపూరముల హృషదోగు చున్న నీయాలా వణ్య మిప్పుడు గాక మే తెప్పుడు గెన నగు?

అహ:—[పెడ మొగంబై] తియ్యా అతిథుల రైనను, కార్యభారము ననైన నేరుచెంచి యున్నను నిటవిశ్రామింపుడు. (లోపలికేగును)

ఇందు:—ఆతిథ్యము గోరి, అరగజనికార్యభారము గెల్గి వచ్చితిని.

అహ:—(లోనుండి) వినబడుట లేదు.

ఇందు:—కాంతా! ఇంచుకదయ యుంచి యోసరిల్లుము. అతిథికుప చరింప నీ వర్హు గావా? కొన్ని దినములుముందె గదా ని న్న జలోకమున దర్శించి భాషించితిని.

అహ:—(న్వ) ఐననేమి? (ప్ర) ఫలములనారగింతురా? అర్హముగో నివత్తునా? పీతము చెత్తునా? ఆనలేండు.

ఇందు:—

సీ. భవదధరంబను బరమరుచ్యం బైన

పంజాచాలును వేటుఫలము లేల?

అహ:—హరి! హరీ! (చవులుమూసికొనును)

ఇందు:—ఏలకల్లేంద్రియముల బ్రణయజనితకృతకరోషవశంబున గో వ్యముఁ గావించెడు?

సీ. భవదరగోళత్పరిష్కృతసౌఖ్యాత్పుత

మానంద మొనఁగు నర్హము లవేల?

తావక నగిసునితరబంబులే చాలు

డంబంబుతోడ పీతంబు లేల?

నీదునల్లాపము ల్పెరిచించు మాధుర

తన్నుగా నొలిదానతయ నేల?

అహ:—ఇది నీకుఁ దగనిపని. ఇంద్రా! ఇక్కంత స్వయంవరమహోత్సవాహూత యగురాజకన్యక గాదు. ఎవరివిగుఁటిందియో మైమఱచి తహతహవడు చుంటివి.

ఇంద్రు:—ఎవరినిగుఁటింది? (కన్నులల్లార్చి)

గీ. నర్మిలిని నిన్ను బాడగన్ననాటనుండి
నాదుహృదయంబు నీమూర్తిమీఁదమఱిగి
ఎడపి లేకుండ ధ్యానించు నిందువదన
మాధవాన క్త మగుభక్తుమనసు వోలె.

అహ:—అన్నా! నట్టిబెంగ పెట్టుకొనక పూర్వజన్మవాసనాలభి గల్గి మాధవాన క్తమగుమనస్సు నుద్దీప్తము జేయుము. పామ్ము—
ఇంద్రు:—పామ్మునిపించుకొనుటకా గైతనంబున నీపతి నదికినన్ని నీ పొంతకు నే వచ్చినది. చూడుము.

మ. దివివేష్టించి దశాస్యసైన్యములు నుద్ద్రేకించు చుండఁ జూలొ
ద్భవసూతిప్రముఖుల దమంతట సమిత్ప్రాంతంబున న్నిల్వగా
నవిసీతిక్రిమ మంచు నెన్నక భవధ్యానంబు నీక్షించి ని
స్సవయ్య వచ్చితి జొచ్చితిచ్చొట నను న్నామిపు మజ్జాననా!

అహ:—ఇంద్రా! ఇట్టివృథామోహమున జెను చుంటివి. బాగుగ నాలొచింపుము—

ఇంద్రు:—వృథామోహమా? ఏమి యోజించుట. (“త్రిదశ” అను చరణముఁ జెప్పి)

నీ. త్రిపథగానైకతోద్యేషమ్ములక హాయి
విహరించుటలు నీకు వేడ్కగాజె
హరిదిగీశ్వరులప్రేయసు లూడిగము లొన
రింప నొప్పుట నీకుఁ బ్రీతి గాజె
నందనతరుచయస్యందిమరందంబు

గ్రోలు తెప్పుడు నీకుఁ గోర్కిగాజె

గీ. స్వర్ణహర్ష్యంబునందు నప్పరసలెల్ల
హాటకస్థగితము జోలికాంతరమున
గూరుచున్నెడనూపగా మేరమీఱు

భాగ్యమందుట నీకుఁ బ్రాభవముగాదె!

నన్ను గాక మతెవ్వరిని వలతువు? తగినవరుండు వేతెవ్వరు?

అహః—ఎంతపిచ్చి! స్వరక్షణ మైన మాని యిటకరుడెంచెనట.

ఈమోహంధునియెదుట నిల్వరాదు. (ఇటునటు జూచును)

ఇంద్రుఁ—(ద్వారమున కడ్డమునిల్చి)

హ. మదహాస్తీకుఁడు వెట్టియెత్తినపు డేమాత్రంపుటాలస్యము
మదికిఁ గిట్టక దత్ప్రియఁ గదిసి యున్నతస్థితీ మార్కొనఁ
గదురుఁగాదె; త్వదంగసంగమము నాకాంక్షించియేకాంతమే
నెదురై నిల్చితి నడ్డ మెవ్వ రిఁక నా కీవేళ జక్రస్తనీ.

అహః—(ససంభ్రమయై) ఛీ! దురాత్మా! పతివ్రతల భంగపఱుప
నీచేత నగునా? (వెనుకకు జరిగి) భస్మీకృతుఁ గావించెదఁ జూ
డుము.

ఇంద్రుఁ—(కేకవైచి) హ్లా హ్లా హ్లా! నీయప్పశాసనమును నీవు వృధ
పుచ్చెదవా? ఎంతసేపని నన్నలయింతువు? లేమ్ము! మన్మథో
న్మాదము నివారింపుము (కేలు గ్రహింపఁ బోవును)

అహల్యః—హా. ఇది యేమియాగడము, (వనములోనికిబరుగిడును)

ఇంద్రుఁ—(వెన్నంటిపాటుచు) తస్వీ! మాయాకురంగీ! మోహనాం
గీ. నిలునిల్వము.....నీకుమాత్రము దెలియదా.....జాటు
నకై నెమకినదా.....ఓహో! పురుషులకు బుద్ధి మాంద్యము.
అహల్యా! మదీయచక్షుస్తపస్సాసల్యా! ఎట కేగి మాయ మైతివి?

అహల్యః—కట్టా! ఆర్యపుత్రుఁ డింకను రా లేదే (ఒక్కతమాట
ముక్తింద నడఁగును)

క. హాలాపానవిలోలుని

లీలకామఘవుండుకామలీలాతురుడై

జాలం డెఱుంగంగ ధర్మము

నాలింపుమని ధమొఱను హరి! తుష్టహరి!

ఇంద్రుః—అహల్య. కన్యోఽటంగినది. (వెదకి) ఎక్కడను లేదే. ఆ
క్కంత వెలికిరా, నేదేనివెరవు లేదే.

అహల్య:—(జనాంతికముగా) ఈ యంధకార మీనీచునికన్నులను
గట్టివైచుగాక.

ఇందు:—(స్వ) భయపెట్టెదను లొంగునేమో

సీ. వరకల్పపాదప మరసి నిన్గొనిరాదె

మెలపున నెటనున్న మీననేత్ర

విరావతంబు నిన్నుఁజలలోకములందు

వెదకి తే నోర్చు నోవృథునితంబు.

అలకామధేనువు నన్నదాజ్ఞాబద్ధ

మై నిన్ను దేగల దంబుజాస్య

చింతామణిరత్న మెంతడాగిననైన

ని న్గనుగోనేర్చు నీలనుకచ

గీ. ఎటకు వోయిన రప్పింతు నెట్టులైన

నీదుపొందును గాంచెద నిన్ను నియత

మదనకేళి గరంచెద మాఱుకొనంగ

వలదు వల దింక మగువ నే వదల నిన్ను.

ఇంకను బయలున జూపట్టదే.

అహల్య:—(స్వ) తమాలమా. ఆశ్రితను రక్షింపుము.

ఇంద్రుః—(జనాంతికముగ) ఇట్లుగొక కౌతమునికంతము ననుక
రించెదను. (ప్ర)కాశముగ) ప్రియసీ! ఇట్లు పరుగిడి వచ్చి యేల

హాగితివి. పోదము రమ్ము.

అహల్య:—అశ్చర్యముతో (స్వ) ఆర్యపుత్రుఁడే కదసమయమునకు
సరిగ నేతెంచెను. (ప్ర) ఇంతవిలంబ మేల చేసితిరి?

ఇంద్రుఁడు:—(గౌతమునిధ్వనితో) బాహ్యముహూర్తక్రియలు ము
గియవలదా?

అహల్య:—[స్వ] వారే ముందునకు వెలువడి! ప్రియా!

ఇంద్రుఁడు:—[అడ్డపడి స్వస్వరముతో] ప్రియా! ఎట కేగితివి?

అహల్య:—అయ్యో! దైవమా! (మరల పరుగిడును.)

ఇంద్రుఁడు:—లలనా పోకుము. పోకుము. (తఱుమును)

అహల్య:—ఆర్యపుత్ర! మహద్వలారా! రక్షింపుడు. రక్షింపుడు.
(ముందునకుఁ బోవుచునే)

ఇంద్రుఁడు:—ఇదిగో చిక్కితివి (వేగముగ సహల్యను పట్టుకొనును.)
ఆహా! ఎంతనంతోషము.

అహ:—(చే విదిర్చి ముందునకు దూకును.)

ఇంద్రుఁడు:—అయ్యో! భూలోకమునకుఁ బతిత వగు చుంటివి.....
అంధకార మితచేసినది—

అహ:—ఎట్లు పతిత నైనను స్వైరిణిని గాకపోయినఁ జాలను (గట్టి
గ) ఆర్యపుత్రా! వందనములు. వాయుస్సంచాలనవశంబున తను
వవశ మగు చున్నది. (తపోలోకమునుండియధోముఖంబుగ నద్భ
శ్య యగును.)

ఇంద్రుఁడు:—చేయి జాతినది. ఎట్టిప్రమాదమై పోయినది. సురభుని
బిలిచెదను గాక

(తెరపడును.)

శ్రీ

అహల్యాసహస్రక్షము.

షష్ఠాంకము.

[స్థలము: తపోలాకము, నదీతీరము.]

గాత:—(స్వ) ఉషస్సమయసంజాతంబు లగుతెలిజగ్గుల నొలసిమె
లసి, చీకటులమొత్తంబు లుత్తమునిసాహచర్యమున నించుక
గళంకంబింక, బింకంబు వాయుమృష్ణునితెఱంగునఁ బలుచఁ
బడి యున్నవి! అహో! ధ్వంతాచాదితంబు లై యరవిరి
దమ్ముల నెమ్మి నుండుకంకణంబులు మెఱయు చున్నవి. వాయు
ప్రేరితంబు లై, రింఖత్తురంగంబులన్ బోలె, తరంగంబులు పై
కెగయ, చేతుల నెత్తి పిలుచుదానివలె, నదీలలామంబు సొంపు
సంపాదించు చున్నది—(నది కభిముఖుండై)

సీ. ప్రచలన్మృదుత్పరిష్టవమానశీకర

ముల జీవితాస్థైర్యమున్ వచింతు

వివిధరూపగ్రహణవిధానమును నేక

మగుభంగములవిష్ణుమహిమ వినుతు,

సద్యస్సముద్భూత చారుబుద్ధుడముల

శ్రీచంచలతను ఘోషించు చుండు

ఘోరన కానీకకోలాహలమ్ముడు

ర్భరసంస్మృతిపథం బుపన్యసించు

గీ. విట్టి నినుఁ గాంచి యెన్నియో నీకులీల

లెఱుఁగు కొనుచుంటి నిక మీఁద నెఱుఁగువాడ

తా వొసంగగ దే నదీతరుణి! నీదు

నలిన శోభితగృహముల! స్నానమునకు:

(అవగాహనము నభియించి) ఇంకను శుక్రోదయము గాలేదే. మొదట జపాదికంబులఁ గావించు (జపనిష్ఠ సూచించి తడసి) ఏమి వింత ఇంతప్రాద్దేననం బ్రాద్దురాక దెలుపునరుణుండు చనుదేరఁడు (అలోచించి కోభూరక గూసినవా. పోనీ నక్షత్రములతావులఁ బరిశీలించి యెన్నిఘడియల కుష్మ స్ఫుదయించునదియుఁ గనియెడ గాక (ఆకాశము లక్షించి) గృహమునుండి వెలువడునప్పుడే నే నేల వినువీధిని జూడ నైతిని. నవ్వుమండల మీపొంత నున్నది. ధృవ తారక మీకెలన మెలఁగు చున్నది. తెల్లవారుట కింకను రెండు రూములు పట్టును. ఎంతఛాందసుఁడ నైతిని. ఆత్రీగానికి బుద్ధి మట్టనుట నవోడ యగుప్రియాంగన నొంటిమై డిగ్గవిడిచి కోడి కూత నమ్మిభ్రమించిననాయెడ సార్థక్యము గాంచినది. నాప్రియ సఖ తననెఱులను వీడి యుండునది కాదు. నర్మద నైన బిలిచి రా నైతిని. (వెను దిరిగి) యేమియోవామపార్శ్వ మదరు చున్నది. ఏమికిడు మూఁడునో కదా. కలకంఠ నీవు సురక్షితవు కావా? (శీఘ్రగమన మభినయించి) కాంతారక్షణనిబిడం బగుగృహస్థ ధర్మంబు నెఱవేర్చ కడింది బెంగయయ్యెడిని. ఏమిది? ఏవరో పరు గిడుచప్పు డగుచున్నదే విని ఎవరో పంభాషించు చుండిరి. (నేపథ్యమున; ఆర్యపుత్రామహర్షులారా రక్షింపుడు, రక్షింపుడు, అనుధ్వని.)

అహల్యార్తనాద మున్నట్లు బున్నది. అప్పుడే యేమిపుట్టి మునిగినది. నేను మందభాగ్యుడనునుమా!

(నేపథ్యమున; ఆర్యపుత్రా వందనము)

ఆయ్యో నే ననుకొనినట్లు యై పోయినది. కాలు జాతీ యహల్య తపోలోకమునుండి పడిపోవు చున్నది. ఈ ప్రాంతమునఁ బడిన భవస్వర్గహాజనలోకములు సార్వముల నుండుటచే నూటిగా

భూమినే పడును. మధ్యమజగంబున నీవేళకు సూర్యుడు దుదయించి యుండును. కాని ఈకాంత పడునది కెవరు కాదియుండి యెత్తెదరు. మఱెవ్వరో యిక్కడ మలగు చున్నారే. అడిగెదను గాక ఎవ రక్కడ (ముందునకు నడచును.)

ఇందు—(నిశ్చేతముడై పడిపోవుచున్న యహల్యను గాంచుచుండ

గౌతః—ఎవ రక్కడ.

ఇందు—(ఊరకుండును)

గౌతః—ఎవ రక్కడ.

ఇందు—(తలయెత్తి) నన్ను బిలుచువా కెవరు.

గౌత—నేను గౌతముడను.

ఇందు—నేను ఇంద్రుడను (బణమిల్లు చుంటిని.

గౌతః—ఈనిశీధనమయమున నిచ్చటకు రా గత మేమి?

ఇందు—రావణసేన లెచ్చ లెచ్చట నుండునదియుఁ బ్రకటింప జనుడెంచుచు నిట నిల్చితిని (స్వ) ఇతనికి నే నే మని చెల్పెదను. ఊ! (జనాంతికముగా) మానసమా ష్టతకలవరబడు చుంటివి. నాదురుద్దేశమును దుష్కార్యమును దుష్ఫలము నెల్లని యితని కభివర్ణింతును. ఎంతప్రమాదమెంతప్రమాదము. మోహమా అవ్వల కేగి పొమ్ము. నీహాలాహలము నాని మత్తిల్లిస్త్రీ వధ యనుమహాపాతకంబున కొడిగట్టుకొంటిని. ఛీ, యీబ్రాతుకుగడునింద్యము (ప్ర) మహాత్మా యెంతవని జరిగిపోయినది.

గౌతః—నందితకర్మఫలంబు ననుభవించి తీరవలయును కాని, ఏ మేమిజరిగినది?

ఇందు—(స్వ) ఏమిచెల్పుదును సురధుఁ డింకను రా లేదే. నే నిచట విశ్రమించి యుండు మని చెప్పఁగా, చెప్పకయే నాకమున కరిగి మరల లేదా. (యోజించి) ఇట్లుండు గాక (ప్ర)

చూచుచుండగనే ఘోరై వెదకుచు వచ్చు చుండినయహల్య
తాలుజారి, పడిపోయినది (వెనుకకు జరుగును. వెంటనే యొకకం
దకముతోనిడి పడును) అయ్యో దుర్గంధసంవృతం బగుదీనిలో
పడు చుంటిని. (ఆక్రోశించును.)

గౌతమీ—ఇది మహాద్దులు మూత్రపురీషముల విసర్జించుదుర్గంధకూప
ము. నవ్వుటాలకు వారు, పరకాంతాబలాత్కృతి గాంచువా
రిందు పడుదు రనుచుండిరి. నీ వట్టిదుష్కృతి నొనర్పలేదుకదా
నిన్ను వెలికి దీయువా రెవరు? అల్లదే ఎవరో వచ్చుచుండిరి.

మాతలి—(ప్రవేశించి) అహల్యాబలత్కారమునకై యిటు వచ్చి
దేవతలచే రాక్షసుల కులికి పారిపోయితి వని నిందితుడ వగు
చుంటివి ప్రభూ. సురధుడైనను నాతోగలియకపోయె. అప్పుడే
వారించి యుదును (అటునిటుచూచి) ఏమి మాటలాడఁదే గౌ
తమా? ఇందుఁ డెటకరిగె.

ఇంద్రు—అయ్యో అయ్యో (అటచును)

గౌతమీ—(విస్మయముతో) అంతయుఁ దెలిసినది ఈపాపి మలకూపము
న బట్టి క్రిందికిఁ బడెను. వేయిసూక్ష్మ సూక్ష్మములను చూచునాడు
తగినసాక్షియై శివుడైనది. పరస్పర్యాపాపంబున నదియు మగ్గి పో
యినది. ఇరువురకు శిక్ష యైనది. కర్మవధ్ధతి విచిత్రము.

ఇంద్రు—తేనా తుమింపుము. పాపిని మదాంధుడను.

మాత—కాదనినవా రెవరు కాని.

గౌతమీ—నేను మృతలెదను. విభూషణమున బోయి భూలోకమున నాత్మ
న్యోకి మతణసంస్కారముల నాచరించి నిశ్చింతుడ వయ్యెదను.

(నిష్క్రమించును)

ఇంద్రు—మాతలీ మొదట న న్నుద్ధరింపుము.

గౌతమీ—నీపాపము నొప్పుకొని యున్నతము దలంపుము

ఇంద్రు—అట్లునే(కొంతతడసి) ఏదీ నీవడుము దట్టి నిట్లు వివరి పట్టు
కొనుము శరీర మంతయు నంగజగ్రహకారంబు లగు లోకపుం
క్షచే నిండినది. నన్ను లేవదీయుము.

మాత—అందుకొనుము. (దట్టివినరీ) పైకి లేవదీసితిని

ఇంద్రు—ఇదె నిర్గమించితిని నీనహాయము నెట్లు దీర్చెదను. మూ
ర్ఖలేని దేవత్వముచే మఱింత దేహము శ్రమము నొందుచున్నది

మాత—అల్లవిమానారూఢుఁ డవు కమ్ము. రక్కసులమూఁకలు వి
జృంభించుచున్నవి. పోవుదము. అమృతపుబూత యావుండ్లను
మేలుజేయును.

ఇంద్రు—అవి మానునవి కావు. నా యీపరకాంతాపకృతియను క
ళంకము నివి శాశ్వతముగ నిల్పునేమి!

మాత—చెరుపకురా చెడుదు నను మాట ఇప్పుడైన దెలిసినదా
హిష్టిహి! నీకు సిగ్గులేదు.

ఇంద్రు;—ఎందులకూరకనొప్పించెదవు. నాయుల్లమే నన్ను వేధించు
చున్నది. దయచేసి నన్నెత్తుకొనిపోమ్ము (చతికిలబడ్డును) తగిన
నిష్కృతి లభించినది.

మాత—(దేవేంద్రు నెత్తుకొనును)

ఇంద్రు—ఎంతయువివేకి నైతిని అమరావతి! (కన్నులకుఁబునించును)

మాతలి—పతీ! చింతింపకుము. భగవంతుఁడు కరుణాసముద్రుఁడు.

గీ. న్యాయపథమున దయఁగొల్పి యనవరతము

సుజనరక్షయు నప్పడే కుజనశిక్ష

గల్పనము సేయుచుండె ననల్పభువన

నర్తనవిలాసహిత నైపుణంబుమెఱయ.

ఇంద్రు—పరమేశ్వరా! శరణు శరణు.

మాతలి—అదే మందారుడరుడెంచె (మందారుఁడువ్రోవేళించును)

ఏమివార్తఁజెచ్చితివి.

మందా—(స్వ) చెడ్డవార్తగొనివచ్చువారిని నట్లే మార్చెడు.

గీ. ధగధగాయితదీప్తుల దనరుమణియు

ఫణిఫణాగ్రింబుపై నున్ని జనుల కెల్ల

సుగ్రహణమున జొప్పడ కుగ్రమగుచు

దూరనిక్షిప్త సుజనసంచార మగును.

(ప్ర) అయ్యా! మేఘనాథుం డంబికాపూజాదీక్షుడై యుండి
యిప్పుడే యింద్రునిఁ బట్టెద ననుచుండఁ సైనికులెల్లఱు నిరుత్సాహు
లై యుదయమగుటకు ముంద తలదాచుకొండమని పలాయితులైరి.
పైనుండి:—(తంబుర మీటినచప్పుడు)

మాతలి:—నారదుఁ డేదో యాలపించుచుండె (వినును)

పైనుండి:—

చ. కట! విధి మంధరాకృతిని, కానల కంఠము రామునంచును

త్కటమగు దుష్టతత్త్వమున కారణ మొప్పగఁజెప్పె: నామెయున్
దృటియును నిల్వకే విభుని దీర్ఘము వాంఛ యటంచుఁబల్కె సం
కటములు నజ్ఞనావలికిఁ గాదె తటస్థము తాట భూమిలో.

ఇందు:—హాయి! హాయి! శ్రీరామున కెట్టి దుర్దశఘటిలైన?

మాతలి:—దుర్దశయా! ఆలోచింపుము! అదియే రావణనధకుఁత్రోవ.

ఇందు:—(యోజించి) అట్లనా? ఏమియు దెలియకున్నది? అతి
మోహ మెంతజేసెను?

మందా:—విమానము నారోహింపుడు ప్రోద్దయ్యెను.

పైనుండి:—

క. జయ మాగావుత సీతా

నయనచకోరేందునకును, నరవరమణికి

జయ మా నహల్యఁ బోచిన

నయనిధికి స్తుత్యగుణగణద్యుతిధరికి.

ఇంద్రుఁ—నా పాపము శమించునా? అహల్యా! తప్పనరించితిని.

రక్షిత వైత్తిభిః—అయ్యో! రావణుచే నోటువడి నా కతఁ దెలి
సినరామున కేమని మోర జూపుదును?

మాతలిః—లెమ్ము!

(అందఱు విమానరూఢులై పోవుదురు.)

అ హ ల్యా న హ స్త్రా క్ష ము .

స ప్త మాం క ము .

(స్థలము: భూలోకము: దండకారణ్యము.)

సీతారామ లక్ష్మణులు ప్రవేశింతురు.

రాము—తస్మి! కంటకవిషమశిలా దుర్గము బగునీదండకాటవిని
జరింప నతిమృదులంబులు సహజారుణకాంతిమంతములు నగునీ
చరణతలంబులుఃపిగిలిపోయి బీటలువారు చున్నవి. మిథిలానగరం
బున కరుగు మనియు గౌసల్యా సేవజేయు మనియు నియోగింప
నామాట విననొల్లవైతిని.

సీత—దారిపొడుగునను యీపల్కులేనా?

రాము—ఐన నన్ను మిన్నకయుండు మని యాజ్ఞాపించెదవా!

సీత—మిమ్ము నాజ్ఞాపింప నే నెంతటిదానను?

రాము—పల దనినవచ్చి నామాట జవదాటినంతదానవు.

సీత—ఆర్యపుత్రా! సతులు పతులతో నున్నియు నొక దొసఁగేనా?

రాము—కాషాయవస్త్రములు ధరించి నిస్సంగి నైన నాతోడనా?

లక్ష్మణ—ఇది యంతయు యోజించియేగదా నేను గైకొనిమాటలు
లెక్కపెట్టకు మంటిని.

రాము—వత్సా! ఇప్పు డేమిజరిగినదిలెమ్ము.

లక్ష్మణ—ఏమి యందువా?

సీ. హేలావయోరమ్య లిరుచక్కి చామర

వితతిః జేతులః బూని పీచుచుండ

ఎదురఁ గల్పితగీత మింపుమై బాడుచు.

పదిగాయకరాజి పరిధవిల్ల
కెలకుల సత్కథావలి తుంబురుల మేళ
గించి కవీందులు గెరలు చుండ
అనతిదూరమున రాజ్యప్రకృతులు మంత
నములపాలనవిధానములు దెలియ.

గీ. పత్నితో నయోధ్యాపురీ భర్తృశీతి
నుపవసించెడు నీ విట్టు లుదయ ముదయ
మును వనంబుల జరియింపఁ గనఁగ వలసె
నాకు దౌర్భాగ్యుఁ డగునట్టి నాకు నన్న.
సీత—సత్యస్థాపనమునకై రాజ్యభోగములు దృఢీకరింప దగియున్న
వి. రాజు గానినాడు పౌరుషవంతఁ డగుయోగి గావలయును.
రాము—నతీ! బాగుగా వచించితివి. లక్ష్యణా!

గీ. పైడిజగు లీనెడు కషాయవస్త్రములను
చారుసితసికతాంతసంచారములును
గల్గి యోగిపథంబున గాల్గు చుంటి
ఇన్ని సేనహాయంబున నే రహించు
సీత—లోకచక్షుఁ డగు సూర్యభగవానుఁ డదే తొలిగట్టుపై బొడ
గట్టుచుండె.

లక్ష్మ—అతని యరుణకిరణంబులు, లేళ్ళఁ జించి చెందాడు; పులుల
కొన్నెత్తురుతో నిండిన వేడిగోళ్ళ వాడిమిజూపుచు, తమస్సం
తతులఁ బొలియించుచున్నవి.

రాము—రత్నో విరగర్పవిర్వాహణనిపుణుల బగు వీలుద్ధికి నరిగిన దో
చినది.

సీ. ననతేనగోలుచు నలువారు తేంట్ల న
 ల్లనినీడ లందందు బానుగువఱచి
 చలువతెమ్మెరలకుఁ జలియించు దీవల
 పై నీటిబొట్లఁ బ్రభ ల్రచించి
 ఆమనితేనికి హారతు ల్వెట్టు జ
 వ్రశ్యకుఁ గెంజగిపాం దొసర్చి
 వీరిగీతములాడు బికనుకంబులకు న
 గౌరవపంచార గరిమఁగూర్చి

గీ. భృత్యులనుసజ్జనులనుఁ బ్రకృతుల గవుల
 రక్షణంబును జేసెడు రాజువోలె
 తనదు కిరణంబులనుఁ బంచి తరణి జగము
 వేడివెల్లును నిండించి విక్రమించె.
 సీత—నకలప్రపంచస్థితి హేతువై, త్రిమూర్తిరూపివై, వేదత్రీ
 యంబునకు ధామంబవై, పద్మి నీమనఃప్రమోదకరుండవై,
 సహస్రముఖంబుల సహస్రఖద్యోతంబులఁ బ్రసరించి ధర్మపరి
 రక్షణసేయు నీకు భాస్కరా! నమస్కారములు.

రాము & లక్ష్మ—నమస్కారంబులు.

లక్ష్మ—అన్నా! నాకొకసంశయము.

రాము—నమన?

లక్ష్మ—వాసంతశోభచే దనరారు నీత్రోమ్మావుల పై నీసుగంధ
 వాసితనుమచయంబుపై, నీరంగురంగుల పిట్టల పై వ్యాసించు
 నర్కుకాంతి మలపురీషంబుల పైన గూడ గన్నట్టుచున్నది.

రాము—సర్వసముం డగు రవి, దైవతేజమునుమా.

లక్ష్మ—జ్ఞానముఁ బ్రసాదించుట భగవానుని కార్యము, దాని నుప
 యోగించుకొనుట మానవునియధీనము.

రాము—బోను! ఈయనుపమాన వనలక్ష్మి సౌందర్యంబు నూర్య
కాంతిచే గదామనకు నువ్వృక్తమగు చున్నది.

నీత—

నీ. ఒకవంక పెనువంకలకలంకముగ నింకి

ధవశ్చక్రతతాశతరులఁ జూప

వనిరోయుబలచాయలనమేయముగ మేయు

శాద్వలాంతశ్చరజ్జంతు లలర

ఒరుచక్కిపులుమెక్కి తరులెక్కి మతిసాక్కి

వెలితెక్కలనుపక్కిపిండు విప్ప

ఘనగానమును వీనులను నీను విరిలోన

మధువానుతేట్లసంభ్రమము లాలయ

గీ. ప్రకృతిలావణ్యమయి మోహపరత నుండె

బహులముదమున మంటిమిగహన నీమ.

యోగలనుజీవనంబులే యోజనై న

నతిసుఖావహమంటినేనరయఁగంటి.

లక్ష్మి—ముం దున్నది ముసళ్ళపండుగ యన్నట్లు కాళ్ళు జోములం
పట్టి, యంతఃపురమువెలువడని నీకు నంతయు నూత్నంబుగా
నత్యంతరమణీయంబుగా గవ్వట్టు. తల్లి ఇంకముందింకనుఁ గఠిన
ములైన బ్రయాణంబులువోవలసియుండును. ఘోరగిరిగహ్వరం
బులవసింపవలసియుండును.

నీత—ఆర్యపుత్రుని సాన్నిధ్య మెట్టిచోటుననైనఁ గష్టమనసియదు

రాము—(దూరముపలక్షించి) ఆవళ్ళునదెవరు? జ్ఞాపకమున్నదా?

లక్ష్మి:—

నీ. తెలవన్నెలలవెన్నెలలచెన్ను నొగిదన్న

మెఱుఁగు దేతేడుగెంపుమేనితోడ

తొగజోడుజగిబాడ బిగివీడనగఁగూడు

దయద ఘోరము శత్రుములతోడ

అభివారములబారునలువారః గనిగేరు

కరిమబ్బులీనుముగూడులతోడ

రాయంచనడ తెంచురవమెంచ దగిమించు

శ్రీవరాహమదమగుస్వరముతోడ

రాము:—

గీ. మెల్లగావోపుమము జేరనల్ల! వచ్చె

లక్ష్మ:—

స్వర్గమును వీడిమధ్యమజగతికేగు

దేవగురుడవ నొక మహిదేవుఁడిపుడు.

(దూరమునుండి “సీతారామలక్ష్మణులకు నుస్వాగతము” అనుధ్వని)

లక్ష్మ:—అతఁడెవఁగాతముఁడు—

సీతా:—నునకతఁడుహితుఁడు.

సీతా:—ఎందులకు?

లక్ష్మ:—మున్న విశ్వామిత్రుని యాగంబుఁగాచి, మిథిలకు, శివ
ధనుర్భంగంబుఁ గావించిరానరుగునెడ, ద పోలోకంబునుండి
వడిన పతివ్రతామతల్లిని, అహల్యసుద్ధరించి అన్న యామెకు
శిశిరోపచారంబులుపల్చి, మరల సాగ్రణ మొనంగి గాతమున
కానందంబుఁ గల్గజేసె.

సీతా:—కనుకనే, మనలదనభులోకాక్రమంబునకు నాహ్వనించు
చుండె. అహల్య బ్రహ్మపుత్రియటకాదా?

రాము:—ఔను.

లక్ష్మ:—అంతియగాదు. ఆమెకై యిరుద్రుఁడు సహస్రనామంఁడయ్యె.

సీతా:—మంచిదే గజా

లక్ష్మి:—ఓ! మంచిదే (నవ్వును) అమ్మా! కోపగింపకుము. నీ యార్యపుత్రునే యడిగికొనుము. అదియగాధపుగాధ.

సీత:—(రామునిఁ జూచును)

రాము:—తన్వంగీ! ఒకప్పుడు బురుహూతుండు విరించిభు వనంబున సహల్యఁగాంచి మోహించె. గాని యంతలో రావణుఁ డమ రావతిపై దండెత్తగా నాకపతి నిజపురి కరిగె. కఠిపయ దినంబు లకు పరస్పరము తొలినుండియుఁ బ్రేమించుచుండిన గౌతముఁడు సహల్యయు వివాహితులైరి. వారుఁదపోలోకంబుఁ జొచ్చిన కొంతవడికి, వారి వార్త విన్న శునాశీరుండు నిశాసమయంబని యుద్ధమైన విడిచి కోడికూత నెపంబున గౌతముని నది కేగ వంచి చి, యెంటిమై నున్న యహల్యనుబలాత్కరింప నుద్యుక్తుండై నఁగినిసి యామె పరుగిడి, మానరక్షణకై పాణింబుల సరకు నేయక తల్లోకంబు చివరనుండి యథోముఖంబుగఁ బడిపోయెను. అప్పటికి, తెలిసి, మరలిన గౌతముఁడు, మతిచెడినశక్తుండు చీకటిఁ గన్నుగానక, తొందరపాటున మలకూపమునఁబడి, క్రొమిద ప్పుడై, మేనెల్లవేయిపుండ్లు గల్గించుకొని మూల్గుచుండఁ గాంచి వానికై న నిష్క్రమితిగతం బెఱింగి, విమానారూఢుడై విద్యుద్వేగమున సహల్యపై నంటియే, మరుద్యంత్రశక్తిచే నామె నతి వేగముగఁబో నీకయెడ నెడనాపె. కాని సమ్మూర్ణునందిన యామె శిలాకృతినిర్జీవయై, యొకకటికబండపై వేగముగ బడునంతలో నేనుగని, యెగిరిపట్టి, వస్తిష్టోక్తంబులగు నాయుశ్శాస్త్రామోఘు క్రియలచే నామె నుడ్డివితనుజేసితి. అంతలో గౌతముండు నరుడెంచె.

లక్ష్మి:—అందునఁ గదా 'జాతిని నాతిగ నొనర్చె'నని, యహల్యోద్ధారకుం డని రాముఁడు పేర్కొనఁబడుట.

నీత:—అహో! ఎంత దుష్టుడిందీదూడు?

లక్ష్మ:—వాని పింఢము బిల్లకాకులు దిననిమ్ము! చానికి నచ్చిన గతి దేవునికెఱుక. పాపిని దుష్కర్మయోగినిసి చంపును. వాడు దేహమెల్ల తూట్లువడి వికృతాకృతియైనదే గాక బలము లేమి యుద్ధమున రావణుచేనే మయ్యెనో.—ఎట్లైన సహస్రాక్షులరుద

ము లభించినది.

నీత:—బాగున్నది. గౌతము! డిదే వచ్చెను.

గౌత:—(ప్ర)వేళించి) వీతారామలక్ష్మణులకు మహాగతము నేడు నాయాశ్రమమును మెట్టి నన్ను దరింపజేయుడు.

రాము—ఎల్లరును గుఱలులే!

గౌత:—వీకృతాకృతియందున నుదయి నున్నారే? ఏమి యాశ్చర్యకర్మ నటనా ప్రకారము? ఎక్కడెక్కడ నిన్ను దర్శింపవలసె.

రాము:—మాతల్లి యథాతథా యూరోగ్యముగ నున్నది గదా!

గౌత:—ఉన్నది. మాగృహమున వసింపరంధని మిమ్ము చేడికొని రానన్న బుత్తెంచివది.

లక్ష్మ:—నాకమున కరిగియుంటిరా?

రాము:—ప్రసాదము! మీయింట నాతిథ్యమువల దందునా?

గౌత:—ఇదెదోవ (త్రోవజూపుడు) లక్ష్మణా! నాకవిషయమిడిగి తివా? ఇందుని గుఱించియా?

లక్ష్మ:—(సాధిసాధియధ్వనితో) ఓహ.

గౌత:—ఇందుని మేముగ్రాసునిచే నోటువడి, పరాభవానంతరము విడువబడి, నిర్భాగ్యుడై, రావణుని కనుసన్న మెలంగుచు, లజ్జాశోకపరాభవభావదండహ్యమానుడగుచుండ, బ్రహ్మ యతనిని విడిపించు నపు డహల్యావృత్తాంతము దెలిసి లేచి పోవుచుండ, నతని కాలుపట్టుకొని త్రింకల్కోటి దేవతాపము

మునఁ శత్రువీరసాహస్రసాన్నిధ్యమున, తానపరాభవమున ర్న
నుద్యమించెననియు, నామెకళంకితగా లేదనియు, నిష్కృతి
యైన దనియు నుడివితుమింపుమని—

(ముందున కందఱు నడచుచుందురు.)

లక్ష్మి:—...ఏడ్చెను గదా!

గౌత:—బేను, అహల్యావిషయమునఁ బంచభూతము లామెను
'బరిశుద్ధ' యని ఘోషించినవి.

రాము:—ఇంద్రుఁడును చనుదెంచుచున్నట్లున్నదే.

గౌత:—(నింగిఁజూచి) విధాతయుఁ జనుదెంచుచుండె.

లక్ష్మి:—మనము నాశ్రమోపాసంతముఁ జేరితిమి.

సీత:—అహల్య పుష్పాపవయము చేయుచున్నది.

అహ:—(అభిముఖయై) సీతారాములకు మంగళము! లక్ష్మణునకు
స్వాగతము. (సీతకై గొని) అమ్మా! మనము వరవాటిక కేగు
దమురమ్ము. తండ్రి! రామచంద్రా! అర్ఘ్యము గొందుపురమ్ము
(సీతతో ముందుపోవును)

ఇంద్రు:—(విమానముడిగ్గి) గౌతములకు సమస్కారములు. శ్రీరా
మునకభివాదములు. (ముందునకీరచి) తల్లీ! అహల్య! ఈని
ర్భాగ్యుఁడింకను ఖలచిత్తుడని యేదలంచి వెడలిపోవుచుంటివా?
(స్వ) ఈతేజోవతియే నాసీతామహాదేవి! ఈమయే మాదుగభ
ములపోగొట్టుటకు మూలకారణంబగు నని కదా, నలువ యోన
తిచ్చె.

అహ:—(వెను దిరిగి చూచి) పశ్చాత్తేదు లేదు, అందఱును సరో
వరస విధపుష్పకుటీరమునకు విచ్చేయుడు! (అశ్రమముఁజొచ్చును)

బ్రహ్మ:—(ప్రవేశించి) మంచి సమయమున కకుదెంచితిని.

అందఱు:—ధాతా! సమస్కారశతంబులు.

బ్రహ్మ:—శుభప్రాప్తిరస్తు!

అత్మ:—ఇంద్రా! కుశలితే? ఏలయిట్లువచ్చితివి?

రాము:—శచీపతీ! సుఖవిగదా?

ఇందు:—సుఖమా! ఏమనినుడువుదును? రావణునకు సాసంతుడనై
యష్టకష్టము లనుభవించుచు విముక్తికై సేనహాయ్యము నపేక్షిం
చి యిదె శరణుజొచ్చితిని (సాగిలిపడును)

రాము:—(లేవనెత్తి) భీతిల్లకుము.

బ్రహ్మ:—ప్రజానమూహమును వేధించుచున్న దుండగీడైన రావ
ణుని వధింప నీవే జన్మించితివి.

రాము:—మహనీయా! నరుండగు నేను?

బ్రహ్మ:—అట్లనకు. నరావతారుడగు వికుంఠుడవీవు! హనుమదా
దుల సఖ్యంబున మున్నుండు, లంకజొచ్చి సమిత్రబాంధవ పరి
వారంబుగా రావణుఁ బరిమార్చి, విజయివై, సీతాదేవిగూడి
సామ్రాజ్యపట్టభద్రుడవగుదువు.

ఇందు:—కాన నే నీ చేనభయంబు గొనవచ్చితిని.

రాము:—అభయమిచ్చితివిగాని, విద్యేషబీజము స్ఫుటముకాలేదు, ప్ర
జాదుఃఖము ముఖ్యకారణము.

బ్రహ్మ:—వియోగము రెండవకారణము?

రాము:—సీతావియోగమా? నాకట్లుండ ఈవిషయము దేవిని దుఃఖ
ముచే నగల్గివై చునే కానిండు.

బ్రహ్మ:—రామా! పహింపుము. ధర్మస్థాపనార్థము, దుష్టహననార్థము
క్షత్రియుఁడు సర్వముల నోర్వవలయు.

రాము:—స్వచిత్తమా శాంతింపుము.

అహల్య:—(హర్షముతో బ్రవేశించును.)

బ్రహ్మ:—

సీ. చిటుతస్రాయమునాడ, సింహవిక్రమడవై.

తాటకద్రుంచితుద్దండలీల

ధర్మపోషణమున దవిలివిశ్వామిత్రు

యాగరక్షణఁ జేసితతులశ్రద్ధ

శివధనుర్భంగంబుఁ జేనందినంతన

గల్పించిగార్హస్థ్యగరిమగంటి

వనివాలిదశకంధరాదులఁబాలియించి

సురసార్వభౌమునిసరణిదొక్కు

గీ. దలయయోధ్యకు నేగి నీవలఘుమహిమ

రాజ్యమును బొందికీర్తినిఁ గ్రాలఁగలవు

సమరభీమ! మేరు ఫేమ! సకలదనుజ

ఖలవిరామ! ప్రజానిత్యకామ! రామ!

పంచభూతములు—(నేపథ్యమున) తథాస్తు!

బ్రహ్మ—రామా! అహల్యయిచ్చు హారతినిస్వీకరించి కొన్నిఁజినరీటు

లిట విశ్రమింపుము.

అహల్య—(గేయము)

మంగళము ధర్మమండితకీర్తికి

మంగళము సర్వమాప్యసుభాషికి

మంగళము రాజ్యమాహితవర్తికి

మంగళము దేవమానవహాషికి

గాత—ఈపుష్పకుటీరములోనికి విచ్చేయుడు.

రామ—మహాత్మా? విరించి! మీనిర్దేశముల వినవలత్తును.

బ్రహ్మ—జామదగ్నుడుముందేయానతిచ్చియుండె. ఐన చిట్టచుక్క.

సీ. సురులెల్లగుమిగూడి పెరిమైమెనిచ్చట

వర్తితుగా కరిభంజనమున

తాపనులెల్ల బ్రతాపవర్షణఁజే
 నీకునితొడుగఁజే నీరతనుఖము
 స్వగవుంగవులెల్ల స్తవనీయులఁజేయు
 గాకనీకుఁ మైత్రీకల్పింజూపి
 వాయుసూనునిచేత వనధిలంఘనమాది
 గాగలగర్జములలగుఁగాక

గీ. “రామరాజ్యము” నాజనుల్భేరిమహిమల
 నీ సుపరిపాలనబేధంబువాసెపఱుచు
 ఇచ్చగల యంతకాలంబు నీలిబాధ
 లేవియును గల్గ నీకుండనేలర తుండీ!!!

(అందఱును కుటీరమును బ్రవేశింతురు.)

— శ్రీరామచంద్రాయ మంగళం —

త్రీమూర్తిస్తుతి.

సీ. యీ రవ్వార్యులయ వేదికలతోఁగూ మనోజ్ఞ
 తౌర్యత్రికమువోలె ధ్వనులనీశ
 ధరణీతలము శిరో ధరణమై దనరార
 తెలిజగుల్మేషుండు దిశలనిర్లప
 చరణరాజీవము ల్బయముల నిధి నశ్రీ
 కరుణార్ద్రదృష్టి నల్లడల వెలయ
 భాస్కరా నిలశివహిప్రభృతీణవ
 తల్మలఁ జూగిడిరచి దవలిగొల్ప

గీ. మత్స్య కూర్మ పరాశూరి మహాతప
 శిఖిత్తకూరరతుఁ బ్రతిధ్వని
 యనుచు భక్తులు గీతము లాహుచుండ
 యెనఁగు నీకడ యుంజలి నెత్తువాఁడ

పీ. వివేకానందాచార్యుల వ్రాసినది

విజయపురి దక్షిణంప నందియింద

భక్తదుఃఖాకర న క్తంతరవహోవి

నాశంబుగా అంకె నందివైవ

కొల్చువారలుగోరు కోరిక లీడేర్చు

మట్టిసిడ కొనమట్టుత గొలువ

నారదాదిమహర్షి నాయకుల్లుట్టు గం

గాతుపారాద్దేందు కళల మునుగ

గీ. యోగనిష్ఠాగరిష్ఠత నొడలుమఱచి

ఫాలశిఖిభాభీకరాంబకముమోడ్చి

శాంగభీభత్సకరుణారసంబు లొకట

జూపు నీకు వినమ్రత సూపువాడ.

సీ. ఉన్నరంచాస్య సముదితమా నిశ్వాస

మేనిగ మూకృతి మేకొనంగ

నిజకంతనినదంబు భజనసేయు సరస్వ

తీ వీణలో శుశ్రూష దేల్పుచుండ

చారు సనకసనందనాదిముసీంద్రు

లుపనిషదర్థంబు లొనరువంగ

జీవరాసుల కర్మచేష్టాపరిజ్ఞాన

మెంచి కేల్లమ్మి శాసించుచుండ

గీ. సృష్టినిర్మిత తావృత్తి సాగియువేల్పు!

భారతీగీతసువ్యక్త వైభవండు!

నాల్గుమోముల గృహజెల్లు నలినగర్భ!

నీకివియె నమోవాకముర్ నియతినేతు!

శ్రీరామకృష్ణాచార్యులు

ద్య:—ఇది శ్రీరామకృష్ణాచార్యుల వ్రాసిన పుస్తకము.

నుబ్బరాజులకును ఇతరులకును విరచిత

శ్రీ మదహల్యసహస్రాయ నామకరణము

మొదలగునట్లు

స మంత్రమును

సేవలు

